

УЗАГАЛЬНЕННЯ ПРАКТИКИ ГРОМАДСЬКОЇ РАДИ ДОБРОЧЕСНОСТІ У 2019 РОЦІ

ГРОМАДСЬКА
РАДА
ДОБРОЧЕСНОСТІ

Червень – 2020

АВТОР:

Максим Середа, кандидат юридичних наук, експерт Центру політико-правових реформ, член Громадської ради доброчесності

Емпіричний матеріал для дослідження підготували аналітики Громадської організації «Фундація ДЕЮРЕ».

У виданні представлені систематизовані результати узагальнення практики другого складу Громадської ради доброчесності у 2019 році. Цінність цього документа полягає в тому, що він є першою систематизацією практики Громадської ради доброчесності після затвердження Індикаторів визначення невідповідності суддів (кандидатів на посаду судді) критеріям доброчесності і професійної етики рішенням Ради від 11.01.2019. Документ стане в пригоді як членам Громадської ради доброчесності, так і суддям та кандидатам на посаду судді, оскільки містить пояснення та приклади застосування Індикаторів визначення невідповідності критеріям доброчесності і професійної етики.

Ця публікація розроблена та видана на замовлення Громадської організації «Фундація ДЕЮРЕ» у межах проекту «Підтримка судової реформи через покращення процесу відбору та призначення суддів», який реалізується за фінансової підтримки Посольства Великої Британії в Україні.

Усі права захищені. Зміст цієї публікації можна безкоштовно копіювати та використовувати за умови посилання на джерело інформації.

Погляди, думки та інша інформація, наведені в цьому документі, необов'язково збігаються з позицією Громадської ради доброчесності, громадської організації «Фундація ДЕЮРЕ» та Посольства Великої Британії в Україні.

ЗМІСТ

Статистичний огляд практики Громадської ради доброчесності	3
---	----------

Застосування Індикаторів невідповідності судді (кандидата на посаду судді) критеріям доброчесності та професійної етики	6
--	----------

Критерій 1. Незалежність.....	6
-------------------------------	---

Критерій 2. Неупередженість.....	12
----------------------------------	----

Критерій 3. Чесність і непідкупність.....	13
---	----

Критерій 4. Дотримання етичних норм	20
---	----

Критерій 6. Старанність	28
-------------------------------	----

СТАТИСТИЧНИЙ ОГЛЯД ПРАКТИКИ ГРОМАДСЬКОЇ РАДИ ДОБРОЧЕСНОСТІ

У 2019 році Громадська рада доброчесності (далі – ГРД, Рада) взяла участь у двох конкурсах на заміщення вакантних посад у Верховному Суді та Вищому суді з питань інтелектуальної власності, а також у процедурі кваліфікаційного оцінювання на відповідність судді займаній посаді.

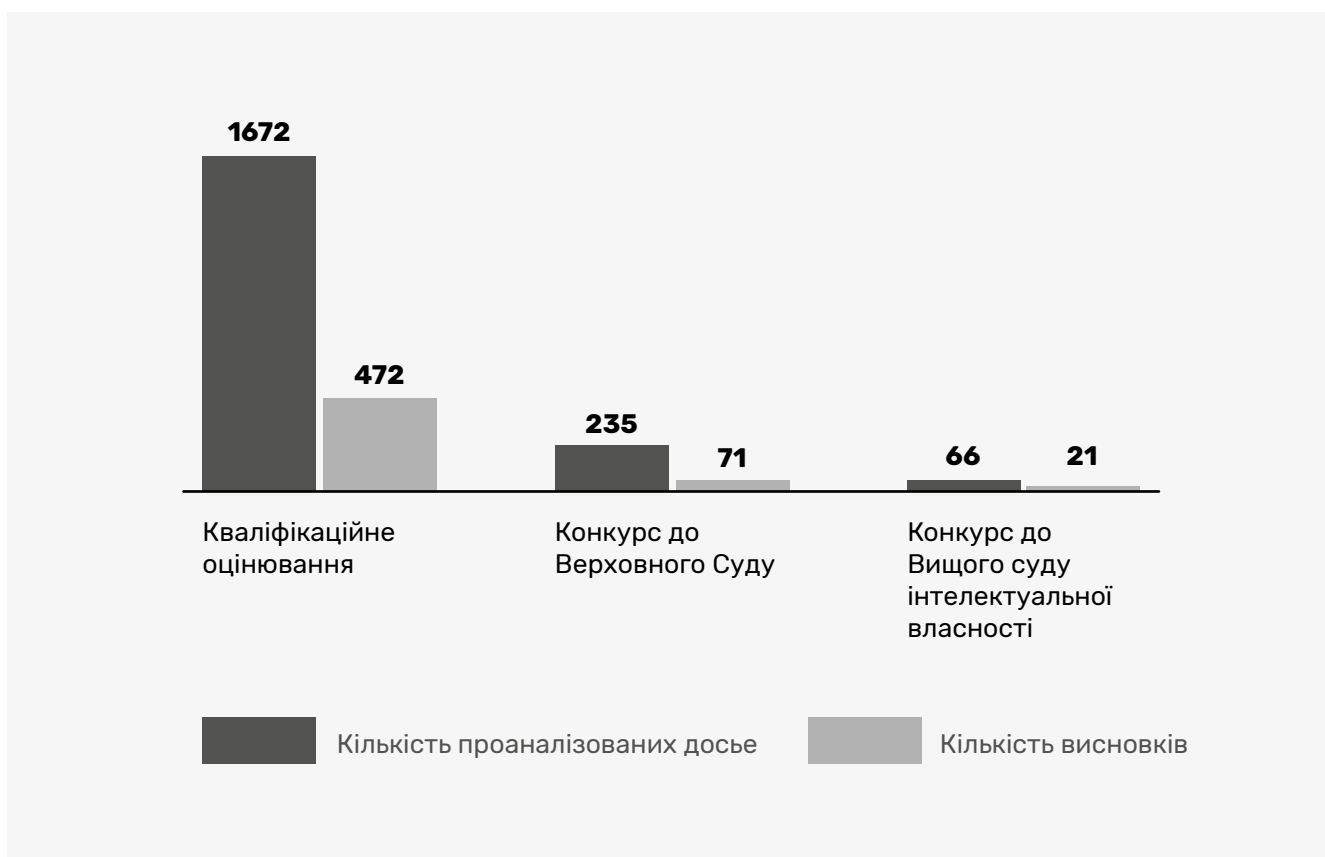
Відповідно до даних річного звіту, за цей час ГРД проаналізувала 1 983 суддівські досьє та досьє кандидатів на посаду судді. На основі аналізу профайлів суддів та кандидатів Рада затвердила 564 висновки про невідповідність судді (кандидата на посаду судді) критеріям доброчес-

ності та професійної етики. З них 479 висновків ухвалені в межах процедури кваліфікаційного оцінювання, 71 висновок – у межах конкурсу до Верховного Суду та 21 висновок – у межах конкурсу до Вищого суду з питань інтелектуальної власності.

ГРД також ухвалила рішення про надання Вищій кваліфікаційній комісії суддів України (далі – ВККС, Комісія) 320 інформацій щодо відповідності судді критеріям доброчесності та професійної етики (у тому числі інформацій на доповнення до висновку), а також 22 рішення про скасування раніше наданого висновку на основі опрацювань пояснень суддів та кандидатів.

Протягом досліджуваного періоду Рада затверджувала висновки у зв'язку з порушенням 42 з 47 Індикаторів невідповідності судді (кандидата на посаду судді) критеріям доброчесності та професійної етики.

Як правило, ГРД затверджувала висновок у зв'язку з одночасним порушенням кількох Індикаторів невідповідності судді (кандидата на посаду судді) критеріям доброчесності та професійної етики у 73 % випадків. Лише у 27 % випадках Рада затверджувала висновок з огляду на порушення одного з Індикаторів.

Найчастіше однією з підстав для затвердження висновку ставало порушення одного або кількох Індикаторів у межах критерію «Дотримання етичних норм» – 652 висновки. 314 висновків ухвалено у зв'язку з порушенням критерію «Чесність і непідкупність», 234 – через порушення критерію «Компетентність і старанність», 167 – через порушення критерію «Незалежність» та 20 – у зв'язку з порушенням критерію «Неупередженість (безсторонність)». Водночас у 2019 році ГРД не ухвалювала жодного висновку з огляду на порушення критерію «Рівність».

Найбільша кількість висновків, ухвалених ГРД у 2019 році, зумовлена порушенням Індикатора 4.6 (щодо порушення обов'язку правдивого декларування майна) – 303 висновки. У топ-5 Індикаторів, які порушувалися найчастіше, також увійшли:

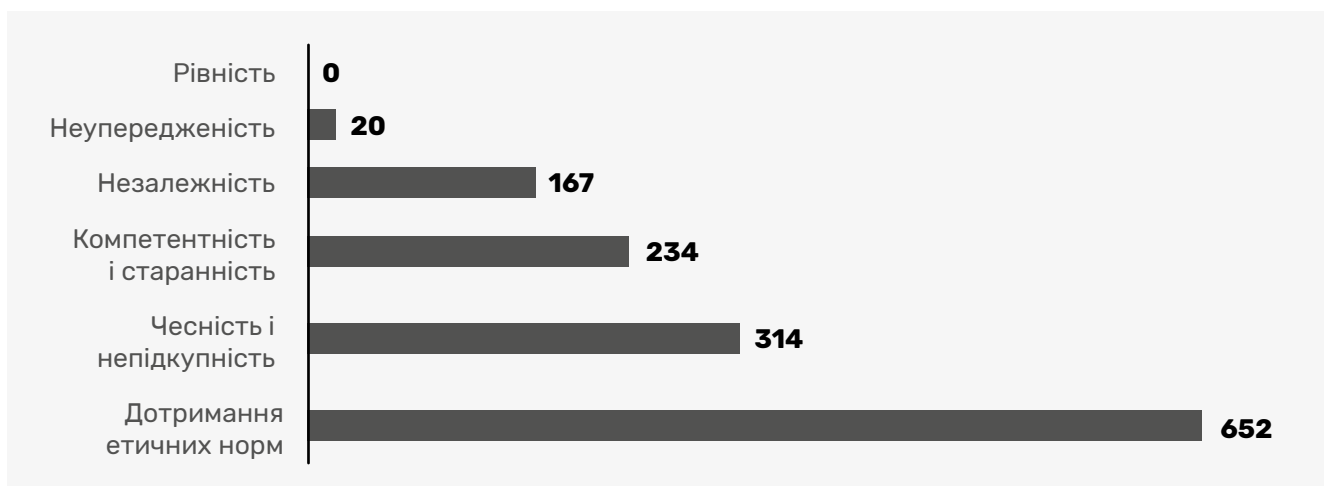
- 4.9. Суддя (кандидат на посаду судді) не пояснив переконливо джерела походження ліквідного майна, витрат, отриманих благ (його, членів сім'ї чи близьких осіб) і/або легальні доходи, на думку розсудливого спостерігача, викликають сумніви щодо достатності для набуття такого майна, здійснення таких витрат, отримання благ – 129 висновків;
- 6.5. Суддя, не перебуваючи на робочому місці (був закордоном, на навчанні, на тимчасово окупованій території тощо), ухвалював судові рішення – 122 висновки;
- 3.1. Суддя (кандидат на посаду судді) умисно або внаслідок вочевидь недбалого ставлення до виконання своїх обов'язків повідомив недостовірні (у тому числі неповні) відомості в декларації доброчесності, наприклад, приховав відомості про правопорушення, прояв недоброчесної поведінки, втручання в діяльність судді тощо – 103 висновки;

- 1.8. Суддя допускав дії (бездіяльність) або ухвалював рішення, зумовлені політичними мотивами, корпоративною солідарністю, маніпулюючи обставинами чи законодавством, або мав економічну, корупційну чи іншу особисту зацікавленість в ухваленні (неухваленні) певного рішення – 98 висновків.

Водночас у 2019 році ГРД не затверджувала висновків у зв'язку з порушенням таких Індикаторів:

- 1.3. Суддя (кандидат на посаду судді) публічно підтримував акти чи дії, які порушують принцип верховенства права, основоположні права людини;
- 2.2. Суддя висловлювався щодо результатів розгляду справи на користь однієї зі сторін у випадку, якщо процес розгляду в цьому складі суду ще тривав (крім випадків, коли це було складовою процедури врегулювання спору за участі судді);
- 3.12. Суддя (кандидат на посаду судді) ухвалював або видавав судові рішення чи їхні копії без фактичного розгляду справи (питання), проведення якого вимагається законом;
- 4.3. Суддя (кандидат на посаду судді) поза межами професійної діяльності допускав регулярне спілкування із членами злочинної / терористичної організації, представниками окупаційної адміністрації Російської Федерації;
- 5.1. Суддя надавав невинуватому процесуальну перевагу одній зі сторін, допускав дискримінацію учасника процесу чи іншої особи.

В абсолютній більшості випадків (85 %) члени ГРД, які брали участь у голосуванні, затверджували рішення про надання висновку одностайно. Натомість у 15 % один або кілька членів ГРД мали позицію, відмінну від позиції більшості.

ЗАСТОСУВАННЯ ІНДИКАТОРІВ НЕВІДПОВІДНОСТІ СУДДІ (КАНДИДАТА НА ПОСАДУ СУДДІ) КРИТЕРІЯМ ДОБРОЧЕСНОСТІ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ

КРИТЕРІЙ 1. НЕЗАЛЕЖНІСТЬ

- 1.1. *Суддя або кандидат на посаду судді пов'язаний з політичними силами, і простежується вплив цього зв'язку на його кар'єру і (або) діяльність судді (наприклад, ухвалення рішень на користь політичних сил або осіб, пов'язаних з цими силами, стосунки неопублічного характеру, які можуть мати вплив на ухвалення рішень з питань кар'єри, наприклад лобювання політичною силою призначення на посаду судді чи його переведення тощо). Суддя в інший спосіб порушував принцип політичної нейтральності.*

Основою для затвердження цього Індикатора стали Бангалорські принципи поведінки судді. Відповідно до пункту 1.3 Бангалорських принципів «суддя не лише виключає будь-які взаємовідносини, що не відповідають посаді, чи втручання з боку органів законодавчої та виконавчої

влади, а й робить це так, щоб це було зрозуміло навіть сторонньому спостерігачу».

Аналіз змісту цього Індикатора вказує на те, що він передбачає дві самостійні підстави для надання висновку. Перша з них стосується як суддів, так і кандидатів на суддівську посаду, друга – лише чинних суддів.

Для визнання кандидата недоброчесним за першою підставою необхідна одночасна наявність двох обставин: 1) пов'язаність судді з політичними силами; 2) можна простежити вплив цього зв'язку на кар'єру або діяльність судді. У випадку, якщо з одна з цих обставин відсутня, ГРД обмежується наданням інформації щодо такого судді.

У своїй практиці ГРД використовує низький поріг щодо сумнівів у відповідності кандидата критеріям доброчесності та професійної етики. Таким чином, для надання висновку достатньо, щоб внаслідок певних встановлених обставин політичний вплив на кар'єру або діяльність судді був очевидним для розумного поінформованого спостерігача.

Ілюстрацією такого підходу є висновок щодо судді Апеляційного суду Дніпропетровської області Остапенко В. О. ГРД встановила, що суддя розглядала справи щодо фірми, співзасновником та бенефіціаром якої був чоловік судді, а також колишній народний депутат від Партії регіонів. Деякий час чоловік судді був помічником цього депутата на громадських засадах. Понад те, суддя розглядала ці справи інакше, ніж в інших аналогічних випадках. За таких умов ГРД зробила висновок про те, що суддя не лише ухвалювала рішення за наявності конфлікту інтересів, але й пов'язана з політичними силами, і цей зв'язок вплинув на її діяльність як судді.

Друга підстава для висновку за цим Індикатором передбачає порушення суддею принципу політичної нейтральності. Прикладом такої поведінки можуть бути публічні заклики судді підтримувати певну політичну силу, участь судді в мирних зібраннях, організованих політиками тощо. Однак у досліджуваній період ГРД не затверджувала висновок з цих міркувань на практиці.

1.2. Суддя, обіймаючи посаду, отримувач державні нагороди, а також будь-які інші нагороди, відзнаки, грамоти (крім нагородження за проявлену суддею особисту мужність і героїзм в умовах, пов'язаних із ризиком для життя).

Відповідно до пункту 1.1 Бангалорських принципів поведінки судді суддя повинен бути незалежним від стороннього впливу, спонукання, загроз чи втручання, прямого чи опосередкованого, що здійснюється з будь-якої сторони та з будь-якою метою.

Можливість отримувати нагороди є потенційною загрозою для збереження такої незалежності. У Пояснювальному коментарі до Бангалорських принципів поведінки судді (пункт 38, підпункт d) як приклад «неналежних зв'язків і впливу» з боку виконавчої влади наводиться нагородження судді міністром за його суддівську діяльність. Дискреційне визнання роботи судді виконавчою владою без значної участі з боку суддівського корпусу в період, поки він чи вона все ще виконує функції судді, підриває незалежність судової системи.

Саме цими міркуваннями продиктовані вимоги статті 56 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», відповідно до якої суддя до звільнення з посади або припинення його повноважень не може бути нагороджений державними нагородами, а також будь-якими іншими нагородами, відзнаками, грамотами.

У більшості випадків ГРД затверджувала висновок тоді, коли суддя отримувач нагороду від посадових осіб.

Так, в одному випадку суддя Бенедисюк І. М., приймаючи нагороду, прямо порушив вимоги Закону України «Про судоустрій і статус суддів», відповідно до якого суддя до звільнення з посади або припинення його повноважень не може бути нагороджений державними нагородами, а також будь-якими іншими нагородами, відзнаками, грамотами. При цьому ГРД не погодилася з аргументами судді про відсутність заборони отримувати нагороди під час перебування на посаді голови Вищої ради правосуддя, адже відрядження судді до роботи у Вищій раді правосуддя не впливає на його статус судді.

Ще в трьох випадках (Могил С. К., Шицький І. Б., Усатий В. О.) ГРД затвердила висновок щодо суддів, які отримали нагороди до введення відповідної законодавчої заборони. Цей підхід ГРД

мотивувала посиланням на Висновок Венеційської комісії, згідно з яким можливість отримання суддями нагороди використовується як спосіб віддячити потрібним суддям (див. пункти 40, 129 Висновку Венеційської щодо Закону України «Про судоустрій і статус суддів»), та посиланням на коментарі до Бангалорських принципів поведінки судді, де відповідна поведінка ілюструвала приклад «неналежних зв'язків і впливу на суд». Таким чином, на думку ГРД, сам факт отримання суддею нагороди від посадової особи породжує обґрунтований сумнів у незалежності судді.

Лише в одному випадку ГРД затвердила висновок щодо судді, який отримав нагороду від приватної структури. Хоча закон забороняє отримання будь-яких нагород від будь-яких осіб, ГРД усвідомлює, що не завжди суддя може знати про нагородження його якоюсь відзнакою, і не завжди така відзнака може потенційно вплинути на незалежність судді. Однак у випадку з висновком щодо судді Чванкіна С.О. низка обставин свідчила про те, що отримана нагорода впливала на його незалежність. Так, суддя отримав цю нагороду особисто, а суд, головою якого він працював, розглядав справи засновника організації, яка започаткувала нагороду. Ці факти були враховані Радою як такі, що ставлять під сумнів незалежність судді.

1.3. Суддя ухвалював незаконні рішення під впливом (втручанням).

Відповідно до пункту 1.1 Бангалорських принципів поведінки суддів, суддя повинен здійснювати свою судову функцію незалежно, виходячи винятково з оцінки фактів, відповідно до свідомого розуміння права, незалежно від стороннього впливу, спонукання, тиску, загроз чи втручання, прямого чи опосередкованого, що здійснюється з будь-якої сторони та з будь-якою метою.

Ухвалення рішення під впливом є прямим порушенням цього принципу.

У досліджуваній період ГРД ухвалила лише один висновок за цим Індикатором. Підставою для висновку щодо судді Спичака О. М. стали матеріали кримінального провадження за підозрою колишнього голови господарського суду м. Києва Ємельянова А. С. у вчиненні злочинів, передбачених частиною 2 статті 376 та частиною 2 статті 376-1 Кримінального кодексу України. Відповідно до встановлених слідством обставин Ємельянов А. С. здійснив незаконне втручання в роботу автоматизованої системи документообі-

гу суду шляхом організації створення 50 спеціалізацій, що мали штучний характер та фактично дублювалися. Слідством встановлено, що одним із суддів, на яких тоді здійснювався розподіл справ в обхід автоматизованого розподілу, був суддя Спичак О. М. Наведені обставини зумовили наявність обґрунтованого сумніву в незалежності судді.

1.4. *Суддя (кандидат на посаду судді або члени його сім'ї, близькі родичі) допускав поведінку, що свідчить про підтримку агресивних дій інших держав проти України, колаборацію з представниками таких держав, окупаційної адміністрації або їх пособниками (наприклад, без нагальної потреби відвідував РФ після початку збройної агресії, тимчасово окуповані території). Однак поїздки в РФ, Автономну Республіку Крим чи на іншу окуповану територію з нагальної потреби до близьких родичів, для владнання майнових питань самі по собі не свідчать про наявність цього індикатора.*

Відповідно до Бангалорських принципів поведінки суддів незалежність судових органів є передумовою забезпечення правопорядку та основною гарантією справедливого вирішення справи в суді. Отже, суддя має відстоювати та втілювати в життя принцип незалежності судових органів в його індивідуальному та колективному аспектах.

У більшості випадків ГРД затверджувала висновок за наявності тривалих або регулярних поїздок судді (кандидата) до Російської Федерації або окупованих територій після початку збройної агресії проти України, за відсутності доказів, що така поїздка була зумовлена нагальними потребами.

На думку ГРД, попри відсутність прямої заборони на відвідування Російської Федерації чи окупованих територій, така поїздка створює серйозні ризики для незалежності суддів, оскільки дає можливість для вербування суддів спецслужбами держави-агресора. Інформацію про постійні спроби вербування українських службовців, які відвідують Російську Федерацію чи окуповані території, регулярно публікує Служба безпеки України.

Зокрема, у висновку щодо судді Зеленова А. С. ГРД зазначила, що суддя за 4 роки 76 разів виїжджав на окуповані території. На думку Ради, здійснення такої великої кількості поїздок на тимчасово окуповані території становить значні ризики для особистої безпеки судді, крім випадків, коли такі поїздки узгоджені із представниками окупаційної адміністрації Російської Федерації. Відповідно, ГРД констатувала наявність обґрунтованого сумніву в незалежності судді.

Як правило, ГРД не затверджує висновок у разі, якщо регулярні або тривалі поїздки до Російської Федерації чи окупованих територій, здійснював не сам суддя, а члени його сім'ї або інші близькі особи. У таких випадках ГРД обмежується наданням інформації про суддю (див. інформація щодо судді Гайдар І.О.).

У кількох випадках ГРД також затверджувала висновок за цим індикатором з інших міркувань.

Так, у висновку щодо судді Фастовця В. М. ГРД звернула увагу не те, що суддя у своїх рішеннях використовував гротескні перебільшення, недостовірну інформацію, провокативні формулювання та сарказм при описанні дій терористичних угруповань та російських військових на тимчасово окупованих територіях, які поінформованим зовнішнім спостерігачем сприймаються не інакше як висміювання офіційної позиції української влади щодо подій у зоні Операції об'єднаних сил. За таких умов ГРД зробила висновок, що суддя допускав поведінку, що свідчить про підтримку агресивних дій щодо України.

Підставою для надання висновку щодо судді Шестаковської Л. П. стала виявлена інформація про отримання суддею індивідуального номера платника податків Російської Федерації на підставі заяви про постановку на облік в податкових органах окупаційної влади Росії на території Криму. Такі дії судді суперечать закону, адже згідно із Законом України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України», чинним на час вчинення наведених дій, будь-які органи, їх посадові та службові особи на тимчасово окупованій території та їх діяльність вважаються незаконними, а взаємодія органів державної влади України та їх посадових осіб з незаконними органами (посадовими особами), створеними на тимчасово окупованій території, – заборонена.

1.5. Суддя (кандидат на посаду судді) використовував родинні, дружні та інші неформальні зв'язки для здійснення кар'єри чи отримання невиправданих преференцій.

Відповідно до пункту 4.8 Бангалорських принципів суддя не повинен дозволяти членам своєї родини, соціальним чи іншим стосункам певним чином впливати на його діяльність, що пов'язана зі здійсненням функції судді, а також на ухвалення ним судових рішень. На думку ГРД, у разі, якщо суддя завдячує використанню неформальних зв'язків для кар'єрного просування чи отримання невиправданих преференцій, він не може вважатися незалежним від потенційного впливу цих зв'язків на свою професійну діяльність.

Зі змісту Індикатора випливає, що його можна використовувати у випадку збігу кількох умов. По-перше, ГРД повинна продемонструвати, що суддя отримав якусь невиправдану преференцію, отримання якої складно пояснити за нормальних умов. По-друге, у судді повинні бути об'єктивні можливості скористатися неформальними зв'язками для отримання такої преференції. У разі, якщо ці дві обставини наявні, ГРД констатує обґрунтований сумнів у тому, що отримання суддею (кандидатом) певних благ зумовлене винятково професійними здібностями самого кандидата. При цьому суддя (кандидат) має можливість спростувати цей сумнів, надавши Раді відповідні пояснення.

У більшості випадків ГРД затверджувала висновки за цим Індикатором у випадку аномально швидкого кар'єрного просування судді за ймовірного сприяння близьких осіб, що обіймали високі посади.

Так, у висновку щодо судді Джарти В. В. ГРД констатувала, що суддя, призначена на посаду Господарського суду Донецької області у 2008 році, була переведена до м. Києва лише через два роки після призначення, а ще через один рік – призначена на адміністративну посаду заступника голови Господарського суду м. Києва. Таке швидке переведення судді до м. Києва, а тим паче призначення її на адміністративну посаду суперечило неформальним практикам, які тоді існували. Імовірно, такому швидкому кар'єрному зростанню суддя має завдячувати своєму батьку Джарти В. Г., який працював міністром в уряді Януковича В. Ф. та був призначений на посаду Голови міністрів Автономної Республіки Крим одразу після обрання Януковича В. Ф. Президентом України. Окрім того, ГРД врахувала, що в

одному з інтерв'ю суддя самостійно вказала, що пов'язує своє переведення зі зміною влади.

У декількох випадках близькі особи суддів безпосередньо брали участь у голосуваннях щодо призначення на посаду судді вперше чи обрання суддею безстроково. Так, суддя Секірська А. Г. була рекомендована до призначення на посаду Вищою радою юстиції під час голосування, у якому брав участь Портнов А. В. Відповідно до декларації родинних зв'язків судді вона має родинні зв'язки з особою, яка є сестрою чоловіка судді й дружиною Портнова А. В. – на той час заступника глави Адміністрації Президента Януковича В. Ф. та члена Вищої ради юстиції.

Ще одним яскравим прикладом використання преференцій є обрання судді Могила С. К. на посаду судді Вищого господарського суду України. Відповідно до декларації родинних зв'язків за 2011–2015 рр. дядьком судді є Ківалов С. В., який протягом листопада 2007 – листопада 2014 років був народним депутатом України Верховної Ради України 6–7 скликань, де обіймав посаду голови профільного комітету з питань правосуддя. Достеменно відомо з сайту Верховної Ради України, що дядько кандидата підписав подання комітету і вніс проект постанови Верховної Ради України про обрання кандидата суддею Вищого господарського суду України й голосував за таке обрання.

1.6. Суддя (кандидат на посаду судді) допускав дії або бездіяльність, що призвело до розподілу справ у суді з порушенням принципу випадковості при використанні автоматизованої системи, або іншим чином втручався в автоматизований розподіл справ.

Відповідно до Бангалорських принципів поведінки суддів об'єктивність судді є необхідною умовою для належного виконання ним своїх обов'язків. Вона проявляється не тільки у змісті винесеного рішення, а й в усіх процесуальних діях, що супроводжують його ухвалення. З цього можна зробити висновок, що порушення правил авторозподілу ставить під загрозу об'єктивність усього наступного процесу.

На практиці значна частина висновків за цим Індикатором стосувалася суддів, які обіймали посади у Вищому господарському суді України за часів керівництва голови суду Татькова В. І. та

його заступника Ємельянова А. С. (див., зокрема, висновки щодо Полякова Б. М., Картере В. І., Волковицької Н. О.). Підставами для висновку щодо суддів стала інформація з матеріалів кримінального провадження щодо згаданих суддів Татькова В. І. та Ємельянова А. С., обвинувачених у вчиненні злочинів проти правосуддя – втручання в діяльність судових органів та незаконне втручання в роботу автоматизованої системи документообігу суду, яку ГРД отримала від Генеральної прокуратури.

Слідством встановлено, що відповідно до рішення зборів суддів суду від 15.12.2010, порушуючи принципи роботи автоматизованої системи документообігу суду, у суді було впроваджено 45 спеціалізацій суддів. При цьому значна кількість спеціалізацій мали штучний характер та фактично дублювалися. Досудовим розслідуванням встановлено 10 546 випадків розподілу справ (заяв) на одного суддю Вищого господарського суду України (безальтернативно) у так званих «тотожних» спеціалізаціях та 10 816 випадків внесення до автоматизованої системи документообігу Вищого господарського суду України недостовірних відомостей щодо можливості участі судді в автоматизованому розподілі справи (касаційної скарги).

Таким чином, слідство встановило факти тривалої негативної неформальної практики організації розподілу справ з порушенням закону. Така практика мала можливість утвердитися у Вищому господарському суді України лише за активної чи мовчазної згоди з нею суддів цього суду з нехтуванням принципу незалежності судді (зокрема, через голосування за встановлення тотожних спеціалізацій на зборах суддів).

Втручання в систему автоматизованого розподілу відбувалося не лише у Вищому господарському суді України, але й у деяких інших судах.

Окрім створення тотожних спеціалізацій, одним зі способів незаконного втручання в систему автоматизованого розподілу є штучне виключення з розподілу суддів з надуманих (неправдивих) підстав. Відповідно до практики ГРД такі факти стають підставою для висновку як стосовно суддів-бенефіціарів авторозподілу (див. висновок щодо судді Гончаренка О. О.), так і щодо суддів, які обіймали адміністративні посади в судах, у яких відбувалося масове незаконне втручання в автоматизовану систему авторозподілу.

Ще одним загальновідомим способом обходу автоматизованої системи розподілу є подання кількох ідентичних позовів від одного й того ж позивача з одних і тих же підстав з певними

недоліками (наприклад, без сплати судового збору). Відповідно до вимог процесуального законодавства всі судді, на яких розподілені такі справи, повертають позовну заяву з пропозицією усунути наявні недоліки у встановлений строк. Позивач чергу своєю чергою усуває недоліки лише щодо однієї поданої позовної заяви на пропозицію того з суддів, який бажаний для розгляду справи. Інші позовні заяви таким чином, залишаються без розгляду.

Описана схема зловживання процесуальними правами використовувалася деякими суддями, які виступали в ролі позивача. Зокрема, наведені обставини стали підставою для висновку щодо судді Данилової М. В.

Також у практиці ГРД є випадки, коли висновок ухвалювався щодо суддів, які були визначені для розгляду справи в такий маніпулятивний спосіб. Яскравим прикладом є висновок щодо судді Тимошенка О. М. За обставинами справи, що була предметом дисциплінарного розгляду, до господарського суду Житомирської області надійшло десять позовних заяв від одного позивача до ЗАТ «Житомирські ласощі». Усі справи були повернуті позивачеві без розгляду іншими суддями у зв'язку з несплатою судового збору (окрім позовної заяви у справі № 906/1783/15, що була розглянута суддею). На думку Вищої ради правосуддя, «цей факт ... може вказувати на вчинення стороною позивача у справі дій, спрямованих на передачу справи на розгляд заздалегідь визначеному судді, дії якого, як очікували представники позивача, будуть більш сприятливими для них порівняно із діями інших суддів». З урахуванням того, що під час розгляду справи, суддя вчинив дії, що явно порушують вимоги процесуального законодавства, Вища рада правосуддя притягнула суддю до дисциплінарної відповідальності, а Громадська рада доброчесності затвердила висновок про невідповідність судді критеріям доброчесності та професійної етики.

1.7. Суддя допускав дії (бездіяльність) або ухвалював рішення, зумовлені політичними мотивами, корпоративною солідарністю, маніпулюючи обставинами чи законодавством, або мав економічну, корупційну чи іншу особисту зацікавленість в ухваленні (неухваленні) певного рішення.

Відповідно до пунктів 1.2 1.3 Бангалорських принципів поведінки суддів суддя повинен дотримуватися незалежної позиції як щодо суспільства загалом, так і щодо конкретних сторін судової справи, у якій він повинен винести рішення. Він не тільки виключає будь-які взаємовідносини, що не відповідають посаді, чи втручання з боку органів законодавчої та виконавчої влади, а й робить це так, щоб це було зрозуміло навіть сторонньому спостерігачу.

Ухвалення рішення, зумовленого політичними або іншими неправовими мотивами, або рішення, в ухваленні якого суддя мав особистий інтерес, явно не відповідає описаному стандарту.

Більшість висновків за цим Індикатором засновані на участі суддів в обмеженні свобод та переслідуванні учасників Революції Гідності (зокрема, шляхом заборони мирних зібрань, відібрання водійських прав на підставі сфальшованих протоколів, обрання запобіжного заходу у вигляді взяття під варту за відсутності законних підстав тощо). ГРД послідовно стверджувала, що таке переслідування мало ознаки політично вмотивованого. Про це свідчить низка факторів. Так, відповідно до даних аналітичного дослідження дисциплінарної практики, судді масово допускали типові порушення при розгляді справ, пов'язаних з подіями Революції Гідності. У багатьох випадках судді діяли інакше, аніж в аналогічних випадках у минулому. Зокрема, відповідно до даних статистичного дослідження судової практики, судді, як правило, застосовували санкцію у вигляді позбавлення водійських прав за нібито невиконання учасниками мирних зібрань вимог патрульного про зупинку, тоді як раніше в таких випадках застосовували менш тяжку санкцію. Є також прямі дані про виконання суддями політичних вказівок з Адміністрації Президента України. Так, відповідно до свідчень колишньої голови Оболонського суду м. Києва, високопоставлений чиновник з Адміністрації Президента України вимагав від суддів ухвалювати максимально можливі стягнення у цих справах. Прикладом висновку з цих мотивів є висновок щодо Бугіля В. В.

Значна частина висновків за цим Індикатором ухвалена у зв'язку з інформацією про можливу корупційну зацікавленість судді в ухваленні певного рішення. Як правило, джерелом такої інформації є офіційні дані, які наявні у відкритому доступі (наприклад, інформація про вручення судді підозри, дані про відсторонення судді з посади, вирок щодо судді тощо). При цьому для цілей надання висновку про невідповідність судді (кандидата) критеріям доброчесності та професійної етики не важливо, чи закінчене кримінальне провадження щодо судді, якщо вже наявних даних достатньо для виникнення обґрунтованих сумнівів у його доброчесності. Наприклад, підставою для надання висновку щодо судді Феїра О. О. стала інформація про оголошення йому підозри в отриманні неправомірної вигоди та дані щодо застосування до нього запобіжного заходу у вигляді застави.

Також у практиці ГРД наявні випадки, коли висновок ухвалювався, незважаючи на те, що суддя був виправданий за кримінальними обвинуваченнями. Це пояснюється тим, що поріг для надання висновку про невідповідність судді критеріям доброчесності та професійної етики є значно нижчим за стандарт, який використовується в кримінальному процесі. Так, наприклад, ГРД затвердив висновок щодо судді Шепітка І. Г. з огляду на те, що встановлені слідством та судом обставини достатні для висловлення обґрунтованого сумніву в його доброчесності, попри виправдання судді у вчиненні злочину.

1.8. Суддя (кандидат на посаду судді) у минулому допускав іншу поведінку, яка вказує на недостатній рівень незалежності та спроможності не піддаватися впливу.

Відповідно до пункту 3.1 Бангалорських принципів поведінки суддів суддя має обов'язок демонструвати бездоганну поведінку, навіть під кутом зору стороннього спостерігача. Також згідно з пунктом 4.2 постійна увага з боку суспільства покладає на суддю обов'язок прийняти ряд обмежень, і, незважаючи на те, що пересічному громадянину ці обов'язки могли б здатися обтяжливими, суддя приймає їх добровільно та охоче.

На практиці ГРД затверджувала висновки за цим Індикатором у випадку, коли, на думку ГРД, суддя допускав дії, що ставили під сумнів його незалежність.

Наприклад, однією з підстав для висновку щодо судді Бутенка В. О. став факт зустрічі судді із заступником голови Адміністрації Президента України, яка відбувалася непублічно, пов'язані з цим подальші звинувачення щодо тиску з боку судді Верховного Суду Ткачука О. В. та інформація про наявність домовленостей, які можна розцінити як втручання в незалежність судової гілки влади. На думку ГРД, дії Бутенка В. О. в цій ситуації не можна вважати бездоганними, а у розсудливого спостерігача може скластися враження залежності та заангажованості як самого судді, так і правосуддя. ГРД також врахувала, що сам суддя не надав вичерпного пояснення щодо цієї ситуації.

КРИТЕРІЙ 2. НЕУПЕРЕДЖЕНІСТЬ

2.1. Суддя ухвалював рішення на користь певної особи, інакше, ніж в інших випадках, або вчиняв дії для забезпечення участі в розгляді справи чи для невинуватого ускладнення або затягування розгляду справи¹.

Цей Індикатор досить широкий та такий, що охоплює кілька типів недоброчесної поведінки.

У практиці ГРД він найчастіше застосовувався у випадках, коли суддя ухвалював рішення на користь певної особи інакше, ніж в інших аналогічних випадках.

Слід пояснити, що ГРД не ставить під сумнів можливість суддів змінювати свою практику. Такі зміни можуть бути зумовлені, зокрема, врахуванням суддею змін до законодавства, практики ЄСПЛ, позиції судів вищих інстанцій або переосмисленням суддею власної позиції.

Однак у випадках, коли така зміна практики відбувається необґрунтовано (наприклад, змінюється кілька разів протягом короткого періоду часу без належного мотивування або можна простежити зв'язок між рішенням судді та статусом особи, що бере участь у процесі тощо), у ГРД може виникнути обґрунтований сумнів у тому, що суддя діяв доброчесно.

Ось кілька прикладів застосування цього підходу на практиці.

Так, ГРД затвердила висновок щодо судді Криворот О. О. з огляду на різну практику застосування суддею положень частини 2 статті 172-6 КУпАП (порушення вимог фінансового контролю) до різних суб'єктів. Підставою для затвердження цього висновку став продемонстрований суддею різний підхід до аналогічних порушень, допущених топ-чиновниками, та порушень, допущених чиновниками нижчого рівня. Зокрема, своїми рішеннями суддя звільнила від адміністративної відповідальності двох членів ВККС та заступника міністра екології та природних ресурсів України з огляду на те, що Національне агентство з питань запобігання корупції не довело, що порушення (несвоєчасне подання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави) мало умисний характер. Однак в аналогічному випадку суддя встановила вину інспектора відділу митного оформлення № 1 митного посту «Західний» Київської міської митниці ДФС, оскільки той не навів доказів на підтвердження відсутності у своїх діях складу адміністративного правопорушення. Таким чином, в одному випадку суддя поклала обов'язок доведення умислу на вчинення порушення на Національне агентство з питань запобігання корупції, а в іншому вирішила, що такий умисел наявний, за відсутності доказів протилежного. За таких умов, ГРД вирішила дійшла висновку, що під кутом зору поінформованого спостерігача дії судді свідчать про застосування особливого підходу до високопосадовців, що сприяє їх ухиленню від відповідальності, породжує відчуття безкарності та несправедливості в суспільстві.

Підставою для висновку щодо судді Попревича В. М. стали неоднакові підходи під час застосування санкцій за керування автомобілем у стані алкогольного сп'яніння. Так, суддя протягом одного й того ж дня розглянув 6 справ, у 5 з яких притягнув осіб до відповідальності у вигляді штрафу з позбавленням права керування транспортними засобами. Проте в одній зі справ суддя наклав адміністративне стягнення у вигляді попередження, посилаючись лише на те, що особа була неповнолітньою (хоча насправді це не відповідає дійсності). З огляду на це ГРД вирішила, що зміна практики судді на користь певної особи була явно необґрунтованою.

¹ Цей Індикатор наведений у скороченому вигляді. Повний текст Індикатора доступний на сайті Громадської ради доброчесності за посиланням: https://grd.gov.ua/data/files/docs/indikatory_%2011.01.2019.pdf

Підставами для застосування цього Індикатора в інших випадках були:

- 1) розгляд справи у незаконному складі суду, про що суддя не міг не знати (див. Зосименко С. Г.);
- 2) розгляд справи, отриманої з порушенням (див. Данилова М. В., Смолій І. В.);
- 3) вибіркоче ухилення від розгляду справ шляхом заявлення самовідводу в одних, і неза-явлення в інших аналогічних випадках (див. Скляренко М. О.).

2.2. Суддя (кандидат на посаду судді) у минулому допускав іншу поведінку, яка вказує на недостатній рівень безсторонності.

Відповідно до пункту 2.5 Бангалорських принципів поведінки суддів суддя повинен заявити самовідвід від участі у справі, якщо для нього є неможливим винесення об'єктивного рішення у справі або в тому випадку, коли у стороннього спостерігача могли б виникнути сумніви в неупередженості судді.

На практиці ГРД використовувала цей Індикатор у випадках, коли суддя не заявив собі самовідвід, хоча мав підстави та повинен був це зробити, а також у випадках, коли суддя допустив недостатній рівень безсторонності безпосередньо під час розгляду справи.

Прикладом застосування цього Індикатора у зв'язку з незаявленням судді самовідводу є висновок щодо судді Хитрука В. М. За обставинами справи у 2018 році Вища рада правосуддя тимчасово відсторонила суддю від здійснення правосуддя у зв'язку з пред'явленням підозри щодо отримання неправомірної вигоди. На засіданні Вищої ради правосуддя суддя стверджував, що передані йому гроші не були неправомірною вигодою, а були поверненням позики від адвоката, який неодноразово брав участь у судових процесах під головуванням судді та з яким він давно знайомий. Взявши до уваги показання судді, ГРД вирішила, що навіть якщо допустити, що пояснення судді є правдивими, з них слідує, що суддя не був безстороннім при розгляді справи за участі адвоката, з яким у нього існували триваючі цивільно-правові відносини.

Прикладом застосування цього Індикатора у зв'язку з недостатнім рівнем безсторонності під час розгляду справи є висновки щодо суддів Березіна А. Г., Фастовця В. М., Грибанової Л. О. Під-

ставою для надання висновку стали дії цих суддів під час ухвалення виправдувального вироку у справі за обвинуваченням особи в посяганні на територіальну цілісність України та сприянні діяльності терористичних угруповань. Згодом апеляційний суд скасував виправдувальний вирок, вказавши на грубі порушення, допущені судом першої інстанції. Як слідує з рішення апеляційного суду, суд першої інстанції неповно на-вів та частково викривив показання свідків, не взяв до уваги як докази висновки експертизи, не вказавши жодних мотивів для такого рішення тощо. Враховуючи встановлені апеляційним судом обставини, ГРД вирішила, що характер порушень, допущених суддями (викривлення показань свідків, вибіркоче врахування доказів) свідчить про недостатній рівень безсторонності під час розгляду справи.

КРИТЕРІЙ 3. ЧЕСНІСТЬ І НЕПІДКУПНІСТЬ

3.1. Суддя (кандидат на посаду судді) умисно або внаслідок вочевидь небалого ставлення до виконання своїх обов'язків повідомив недостовірні (у тому числі неповні) відомості у декларації добросовісності, наприклад, приховав відомості про правопорушення, прояв недобросовісної поведінки, втручання в діяльність судді тощо.

Відповідно до вимог національного законодавства кожен суддя повинен щорічно подавати декларацію добросовісності та повідомляти в ній правдиві відомості. ГРД виходить з того, що повідомлення суддею неправдивих відомостей у декларації добросовісності саме по собі свідчить про недобросовісність судді або принаймні про несумлінне ставлення до виконання посадових обов'язків.

У своїй практиці ГРД покладалася на власну перевірку тверджень судді через зіставлення положень закону та інформації, що міститься на офіційних джерелах. Такий підхід зумовлений тим, що перевірка тверджень судді іншими органами часто відбувалася з порушеннями, а їх висновки не відповідали обставинам справи (зокрема, це стосується результатів перевірки застосування заборон, передбачених Законом України «Про очищення влади»).

У більшості випадків підставою для висновку стало неправдиве твердження судді щодо участі в ухваленні рішень, передбаченого статтею 3 Закону України «Про відновлення довіри до судової влади», або про незастосування заборон, передбачених Законом України «Про очищення влади». Зокрема, ГРД ухвалила висновок щодо судді Шаховніної М. О., оскільки суддя притягала до адміністративної відповідальності учасників акцій протесту під час Революції Гідності, однак збрехала про це в декларації доброчесності.

Іншими підставами для застосування цього Індикатора ставали:

- 1) неподання або несвоєчасне подання декларації доброчесності (див. Тарасевич П. П.)
- 2) неподання, несвоєчасне подання, або подання недостовірних відомостей у декларації родинних зв'язків (Черняк В. В.)
- 3) неподання, несвоєчасне подання або подання недостовірних відомостей у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави (див. Кадетова О. В.)
- 4) незазначення інформації про вчинки, що можуть мати наслідком притягнення до відповідальності (див. Сметанюк В. Б., Скільський І. І.).
- 5) несумлінне ставлення до виконання посадових обов'язків (див. Хвіц Г.Й.)

В окремих випадках ГРД зважала на існування пом'якшувальних обставин й ухвалювала рішення про надання інформації щодо судді, незважаючи на встановлення обставин, що свідчать про порушення цього Індикатора. Зокрема, ГРД враховувала дані про тяжкість та давність проступку, суб'єктивне ставлення судді до нього, наявність чи відсутність мотиву приховати інформацію тощо. Прикладом такого підходу є надання інформації щодо судді Бойка А. В.

3.2. Суддя (кандидат на посаду судді) умисно або внаслідок вочевидь недбалого ставлення до виконання своїх обов'язків повідомив недостовірні (у тому числі неповні) відомості в декларації родинних зв'язків, наприклад, приховав у декларації родинних зв'язків члена сім'ї, близького родича або особу, стосовно якої був конфлікт інтересів, або яка робила сумнівні податкові платежі, або яка отримувала значні доходи сумнівного походження за участі декларанта, або має майнові зв'язки з декларантом, або в особи і декларанта взаємні наявні зобов'язання тощо.

Так само, як і попередній, цей Індикатор спрямований на перевірку чесності та сумлінності судді (кандидата на посаду судді) при заповненні інформації щодо себе та членів своєї родини.

Як правило, інформація щодо зайняття близькими особами судді посад, які відповідно до закону потребують декларування в декларації родинних зв'язків, є у відкритому доступі. Зокрема, таку інформацію можна отримати, зіставивши дані із суддівського дос'є з даними, що містяться у Єдиному державному реєстрі осіб, уповноважених на виконання функцій держави, Єдиному реєстрі адвокатів тощо. Зважаючи на це, ГРД виходила з того, що суддя міг заповнити інформацію в декларації родинних зв'язків, навіть якщо з якихось причин не підтримував близьких стосунків з особами, інформація щодо яких підлягала декларуванню.

У більшості випадків безпосередньою підставою для висновку стало недекларування даних про близьких осіб судді в декларації родинних зв'язків. Так, підставою для висновку щодо судді Юр'євої К. С. стало незазначення в декларації родинних зв'язків інформації про рідну сестру, яка є адвокатом. Понад те, ГРД з'ясувала, що рідна сестра судді практикувала в суді, де працювала суддя.

У кількох випадках підставою для висновку стало неподання або невчасне подання суддею декларації родинних зв'язків. Зокрема, підставою для висновку щодо судді Аблової Ю. Ю. стало те, що вона задекларувала інформацію про свого чоловіка, який є суддею, через 20 днів після кінцевого терміну, відведеного законом на виправлення інформації в раніше поданій декларації.

У практиці також є випадки, коли ГРД вирішила обмежитися наданням інформації про суддю, незважаючи на формальне порушення цього Індикатора. Підставою для таких рішень ставала наявність низки обставин, які, на думку ГРД, впливають на оцінку серйозності проступку, допущеного суддею. Так, ГРД надала інформацію щодо судді Воробель Н. П., яка не вказала інформацію про своїх двоюрідного брата (депутата сільської ради) та двоюрідну сестру (офіцер поліції). Підставою для такого рішення стало те, що суддя самостійно виправила помилку, зазначивши відповідні відомості в наступних деклараціях родинних зв'язків. ГРД також врахувала, що двоюрідні брати та сестри не є дуже близькими родичами, а також пояснення судді про те, що вона довгий час не підтримувала жодних зв'язків зі своїм двоюрідним братом та сестрою, а тому не була обізнана про зайняття ними посад, що підпадають під декларування.

3.3. Суддя (кандидат на посаду судді) не повідомив про наявність конфлікту інтересів та (або) не вжив інших заходів для його запобігання.

У своїй практиці за цим Індикатором ГРД враховує позицію Європейського суду з прав людини, відповідно до якої суддя, стосовно якого є обґрунтовані побоювання недостатньої неупередженості, повинен негайно взяти відвід (див., наприклад, «Веттстейн проти Швейцарії», «Кастілло Альгар проти Іспанії», «П'єрсак проти Бельгії»). Таким чином, свідоме порушення цього правила суддею є однозначним проявом недоброчесної поведінки.

У більшості випадків безпосередньою підставою для застосування цього Індикатора став розгляд суддею справи за наявності конфлікту інтересів. Як правило, ГРД кваліфікує такі випадки за кількома Індикаторами визначення невідповідності суддів (кандидатів на посаду судді) критеріям доброчесності та професійної етики.

Прикладом використання цього Індикатора у зв'язку з розглядом справи за наявності конфлікту інтересів є висновок щодо судді Андрусик Н. О. Так, ГРД виявила, що суддя розглянула справу, участь у якій брала особа, щодо якої суддя видала довіреність на представництво її інтересів (довіреність діяла в момент розгляду справи).

Цей Індикатор використовувався також у випадках, коли суддя вжив заходів щодо запобігання конфлікту інтересів, однак зробив це надто пізно. Так, ГРД затвердила висновок щодо судді Шарко Л. В., яка взяла самовідвід у справі через дружні стосунки з представником відповідача лише через рік з моменту першого засідання за участі товаришки судді. За таких умов ГРД констатувала грубе порушення права сторін на неупереджений судовий розгляд.

Також у кількох випадках ГРД використала цей Індикатор, коли суддя зловживав службовим становищем задля особистих інтересів і таким чином не вжив заходів для запобігання конфлікту інтересів. Так, підставою для висновку щодо судді Дашутіна І. В. стало передання суддею службового автомобіля іншій особі, з якою в судді були дружні стосунки.

3.4. Суддя не повідомив про втручання в його професійну діяльність щодо здійснення правосуддя.

Відповідно до чинної редакції статті 56 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» суддя зобов'язаний звернутися з повідомленням про втручання в його діяльність зі здійснення правосуддя до Вищої ради правосуддя та до Генерального прокурора впродовж п'яти днів після того, як йому стало відомо про таке втручання. Цей обов'язок уперше виник з набранням чинності Закону України «Про забезпечення права на справедливий суд» 28.03.2015 (тоді із заявою про втручання слід було звернутися до органів суддівського самоврядування та до правоохоронних органів). Таким чином, невиконання суддею прямих вимог закону є підставою для застосування цього Індикатора.

Переважно ГРД використовувала цей Індикатор у випадках, коли суддя обвинувачувався в отриманні неправомірної вигоди. Зокрема, ГРД затвердила висновок щодо судді Осіпенко Л. М. з таких мотивів. Вища рада правосуддя відкрила дисциплінарну справу щодо судді на підставі заяви керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури. У зверненні містилися фактичні дані про телефонні розмови за участі судді щодо обговорення передачі коштів (ймовірної неправомірної вигоди) за вирішення справ. Незалежно від результатів розгляду кримінальної справи щодо судді, ГРД встановила, що суддя, яка брала участь у розмові про передачу грошо-

вих коштів за вирішення справи, не повідомляла про втручання у здійснення правосуддя Вищу раду правосуддя.

3.5. Суддя (кандидат на посаду судді) надав неправдиві відомості під час добору або кваліфікаційного оцінювання для отримання позитивного результату при оцінці критеріїв професійної етики чи доброчесності або в межах інших юридичних процедур, які стосуються професійної діяльності чи кар'єри, для отримання позитивного результату.

Відповідно до Бангалорських принципів поведінки суддів чесність є необхідною вимогою для належного виконання суддею своїх обов'язків. У разі, якщо суддя або кандидат на посаду судді зумисне надав неправдиві відомості для отримання позитивного результату під час кваліфікаційного оцінювання або інших юридичних процедур, це підриває впевненість суспільства в чесності й невідчужуваності судових органів.

У більшості випадків ГРД затверджувала висновки за цим Індикатором тоді, коли суддя повідомляв неправдиву інформацію в поясненнях, надісланих на запит Ради, на співбесіді з членами ВККС, а також у поясненнях, надісланих на адресу органів суддівського врядування.

Так, однією з підстав для висновку щодо судді Кравця О. О. стало надання ним підробленої майнової декларації за 2012 рік на запит ГРД. При порівнянні примірників декларації про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру за 2012 рік, наданої суддею, з тією, що міститься в матеріалах дос'є судді № 01298, яке формувалося під час його участі в першому конкурсі до Верховного Суду, виявлені суттєві розбіжності. Візуальне порівняння зазначених декларацій показує, що сторінки 1–4, 6–9 ідентичні. Відмінності є тільки сторінці 5 декларації, що може свідчити про заміну цієї сторінки при наданні суддею декларації до ГРД. Імовірно, сторінка була змінена суддею з метою приховати факт недекларування нерухомого майна у 2012 році.

У разі, якщо ГРД виявляла факти надання суддею неправдивої інформації під час співбесіди з членами ВККС, це ставало підставою для надання інформації на доповнення раніше ухваленого висновку або викладення висновку в новій ре-

дакції. Так, наприклад, ГРД ухвалила інформацію на доповнення до висновку щодо Паламаря П. Г., оскільки той повідомив неправдиву інформацію щодо змісту резолютивної частини ухваленого ним рішення щодо учасників Революції Гідності, імовірно, для того щоб отримати кращі результати під час кваліфікаційного оцінювання.

Деяко рідше підставою для висновку ставала надана суддею неправдива інформація про себе в анкеті, що міститься в суддівському дос'є або в декларації доброчесності. Зокрема, ГРД ухвалила висновок щодо судді Бурди П. О., оскільки той повідомив в анкеті, що ніколи не здійснював іншої діяльності, крім роботи судді, хоча з даних суддівського дос'є відомо, що ця інформація не відповідає дійсності.

3.6. Суддя свавільно встановлював обмеження в реалізації права на мирні зібрання, що нівелювало реалізацію свободи мирних зібрань, наприклад, необмеженому колу осіб і (або) на тривалий час і (або) щодо необмеженого місця.

Відповідно до пунктів 6.3–6.4 Бангалорських принципів поведінки суддів суддя має бути в курсі відповідних змін до міжнародного законодавства, включаючи міжнародні конвенції та інші документи, що встановлюють норми, які діють у сфері прав людини. Крім того, суддя повинен вживати розумних заходів для збереження та розширення своїх знань, удосконалення практичного досвіду та особистих якостей, необхідних для належного виконання ним своїх обов'язків.

На переконання ГРД судді, які допускали свавільні обмеження мирних зібрань, що засновувалися на явному нехтуванні вимог національного законодавства, а також усупереч сталій практиці Європейського суду з прав людини допускали порушення цих принципів. До того ж у ГРД є підстави вважати, що такі порушення мали умисний характер та були зумовлені політичними мотивами.

Так, відповідно до даних дослідження дисциплінарної практики ВРП, цей орган констатував багато грубих та типових порушень під час розгляду судами справ щодо учасників мирних протестів. Так, судді масово забороняли проведення мирних зібрань для необмеженого кола осіб на необґрунтовано тривалий строк (аж до 4 місяців) на підставі актів, які суперечили як

Конституції України, так і сталій практиці Європейського суду з прав людини, та з численними процесуальними порушеннями. Наведені обставини стали підставою для висновку про невідповідність критеріям добросовісності та професійної етики суддів Грибан І. О., Серги С. М., Зінченка А. В. та інших.

3.7. Суддя брав участь в ухваленні судового рішення, розгляді справи, що призвели до повторного програву України в Європейському суді з прав людини.

Відповідно до Бангалорських принципів поведінки суддів компетентність та старанність є необхідними умовами для виконання суддею своїх обов'язків. Суддя має бути в курсі відповідних змін до міжнародного законодавства, включаючи міжнародні конвенції та інші документи, що встановлюють норми, які діють у сфері прав людини.

ГРД затвердила один висновок за цим індикатором щодо судді Нездимовської М. О. у межах процедури кваліфікаційного оцінювання. Однією з підстав для затвердження висновку стала участь судді в ухваленні рішення за обвинуваченням колишнього міністра внутрішніх справ Луценка Ю. В. у зловживанні службовим становищем. Пізніше за скаргою Луценка Ю. В. Європейський суд з прав людини визнав порушення статті 3 Конвенції у справі «Луценко проти України – 2» (зокрема, у частині тримання заявника в металевій клітці під час судового розгляду).

3.8. Суддя (кандидат на посаду судді) був причетним до ухвалення рішення, внаслідок яких завдано шкоди культурній спадщині або створено істотний ризик завдання такої шкоди.

Відповідно до статті 54 Конституції України культурна спадщина в Україні охороняється законом, держава має обов'язок забезпечити збереження історичних пам'яток та інших об'єктів, що становлять культурну цінність. Таким чином, будь-який суддя, який ухвалює рішення іменем України, повинен враховувати відповідні положення Конституції України щодо захисту об'єктів культурної спадщини.

У кількох випадках ГРД констатувала недотримання суддями цих вимог. Зокрема, підставою для висновку щодо Федорчука А. С. стали дії судді під час розгляду справи щодо правомірності виключення комплексу «Гостинний двір», що розташований в історичному районі «Поділ» у м. Києві, з об'єктів культурної спадщини, що охороняються законом. Так, суддя Федорчук А. С. визнав, що виключення комплексу «Гостинний двір» з об'єктів культурної спадщини було законним, чим створив потенційний ризик для завдання шкоди цьому об'єкту. Згодом Вищий адміністративний суд України скасував це рішення, вказавши на порушення норм процесуального права при його ухваленні.

3.9. Суддя допускав поведінку, яка призвела до істотних порушень правил процесу і (або) порушення основоположних прав і свобод (індикатором для цього можуть бути рішення Європейського суду з прав людини, рішення вищих інстанцій, окремі ухвали, притягнення до дисциплінарної відповідальності, очевидний характер порушень).

Відповідно до міжнародних стандартів судді не можуть нести відповідальності за свої рішення, якщо вони діяли добросовісно. Оцінювання суддею фактів, зважування доказів при вирішенні справи не має спричиняти цивільну або дисциплінарну відповідальність судді, за винятком випадків злого наміру (очевидного свавілля) або грубої недбалості (див. Recommendation CM/Rec (2010) 12 adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe on 17 November 2010: Independence, Efficiency and Responsibilities).

Таким чином, суддя може нести відповідальність за свої рішення лише у випадку, коли він діяв недобросовісно, а характер помилки, допущеної суддею, свідчить про те, що її не міг допустити розумний суддя, достатньо кваліфікований для зайняття своєї посади.

У більшості випадків ГРД застосувала цей Індикатор, покладаючись на рішення компетентного органу, який вказував на очевидний і грубий характер помилок, допущених суддею.

Наприклад, однією з підстав для висновку щодо судді Бойчука А. Ю. стало рішення Третьої дисциплінарної палати Вищої ради правосуддя, яка дійшла висновку, що при розгляді справи про

позбавлення батьківських прав та стягнення аліментів суддя допустив очевидно недбале ставлення до виконання посадових обов'язків, причому ця недбалість є грубою. У висновку щодо судді Гончарука В. М. ГРД посилалася на практику Громадської ради міжнародних експертів (далі – ГРМЕ), яка раніше заблокувала суддю на конкурсі до Вищого антикорупційного суду у зв'язку з тим, що суддя розглядав справу, маючи очевидний конфлікт інтересів (справа була ініційована батьком судді).

У незначній кількості випадків ГРД ухвалювала висновок за цим Індикатором з власної ініціативи з огляду на очевидний характер порушень, допущених суддею. Зокрема, підставою для висновку щодо Куриленко О. М. став розгляд нею справи за позовом голови суду, у якому вона працювала. ГРД встановила, що суддя розглянула справу попри чітку законодавчу заборону, до того ж зробила це аномально швидко (через 4 дні після відкриття провадження, без участі сторін).

3.10. Суддя (кандидат на посаду судді) допускав дії (бездіяльність), що призвели до уникнення люстрації його або іншої особи.

Автори Бангалорських принципів поведінки суддів виходили з того, що довіра суспільства до судової системи, а також до авторитету судової системи в питаннях моралі, чесності та непідкупності судових органів посідає першочергове місце в сучасному демократичному суспільстві. На переконання ГРД, у разі, якщо суддя (кандидат) зумисне намагається приховати публічну інформацію з метою отримання персональної вигоди, це саме по собі свідчить, що такий суддя (кандидат) не поділяє зазначених професійних цінностей.

На практиці ГРД затвердила лише два висновки за цим Індикатором. В обох випадках підставою для висновку стало зумисне приховування суддею інформації прийняття про ухвалення рішень, що є підставою для застосування заборон, передбачених Законом України «Про очищення влади».

Так, наприклад, суддя Чередніченко Н. П. надіслала до Єдиного державного реєстру судових рішень постанову щодо учасника Революції Гідності, якою особою притягнуто до адміністративної відповідальності у виді позбавлення прав керування транспортним засобом, з позначкою,

що вона прийнята в закритому засіданні, що не відповідає дійсності. Очевидно, це було зроблено з метою приховати рішення та уникнути люстрації. Як наслідок, у довідці про результати перевірки, передбаченої Законом України «Про очищення влади» (див. суддівське досьє, арк. 40), ТУ ДСА в м. Києві повідомляло, що судові рішення за критеріями, встановленими частинами 3, 5–7 статті 3 Закону України «Про очищення влади», ухвалені суддею Чередніченко Н. П., в Єдиному державному реєстрі судових рішень відсутні.

3.11. Суддя (кандидат на посаду судді) використовував сумнівні способи набуття майна у власність, встановлення певних юридичних фактів, ухилення від оподаткування тощо.

Відповідно до Бангалорських принципів поведінки суддів чесність та непідкупність є необхідними умовами для належного виконання суддею своїх обов'язків. Зокрема, це означає, що суддя повинен демонструвати поведінку, бездоганну навіть під кутом зору стороннього спостерігача.

Водночас зміст цього Індикатора вимагає деякого пояснення. Зокрема, може спантеличити використання терміну «сумнівні способи набуття майна», який потребує уточнення.

На практиці до «сумнівних способів набуття майна» ГРД відносить не лише ті, що є явно незаконними (наприклад, у зв'язку з отриманням суддею неправомірної вигоди). До них належать також способи, використання яких не є бездоганим під кутом зору дотримання етичних стандартів та може підірвати віру суспільства у чесність та непідкупність судових органів.

Так, у кількох випадках підставою для висновку стало оформлення власного майна на родичів з метою отримання службового житла. На думку ГРД, приватизація суддею житла, отриманого як службове (а так само дії, спрямовані на таку приватизацію), особливо за наявності іншого житла у власності, є недоброчесним (детальніше про це див. пункт 4.11).

Зокрема, підставою для висновку щодо судді Федорчука А. Б. стало подання суддею позову щодо зобов'язання голови суду звернутися із вимогою виключити квартиру із числа службових і передати судді на постійне користування, який було задоволено, а відповідне рішення

виконано. Потім це житло було приватизоване суддею. Водночас, згідно з декларацією особи, уповноваженої на виконання функцій держави, у власності судді на той час уже був житловий будинок площею 444 кв. м.

В іншому випадку суддя Гончарук В. М., хоча й не отримав службове, однак свідомо переоформив своє майно на родичів (хоча фактично не припиняв ним користуватися) для того, щоб мати змогу претендувати на отримання службового житла (на момент затвердження висновку суддя перебував у черзі на отримання службового житла).

Ще одним способом «сумнівного набуття майна у власність», на думку ГРД, є безоплатне отримання суддею (близькими особами судді) земельної ділянки, що має високу вартість від місцевої ради (у порядку статті 12 Земельного кодексу України). ГРД дотримується позиції, поширеної в науковому колі, що право на безоплатну приватизацію земельної ділянки, яке справді можна було реалізувати у 1990-х роках, наразі є фіктивним. Це право неможливо реалізувати звичайному громадянину, а безоплатне отримання земельних ділянок високої вартості депутатами місцевих рад, суддями, чиновниками найчастіше свідчить про використання неформальних корупційних зв'язків (див., зокрема, статтю «Проблеми та перспективи безоплатної приватизації земель громадянами»). Зважаючи на ці обставини, у ГРД виник обґрунтований сумнів у добросовісності судді Шицького І. Б., який отримав земельну ділянку в Деснянському районі м. Києва у 2008 році.

Іншими підставами для висновку за цим Індикатором ставали:

- ініціювання спору, що має ознаки фіктивного, з метою легалізації незаконного будівництва, без дозвільних документів (Цісельський О. В., Дубас Т. В., Остапенко В. О.);
- стверджуване суддею набуття автомобіля від підприємства як призу (виграшу), попри наявність інформації від підприємства про відсутність будь-яких розіграшів автомобіля (Женеску Е. В.);
- ухвалення рішень про легалізацію спадкового майна за сумнівними підставами на користь особи, пов'язаної з суддею (Бондарь В. А.);
- ініціювання спорів з метою легалізації купівлі-продажу земельних ділянок, що не були нотаріально посвідчені (при цьому рішення ухвалювалося судом, де працює суддя, з імовірним конфліктом інтересів, у незвично

швидкі строки та усупереч сталій практиці) (Марченко Л. В.);

- імовірне оформлення власного майна на родичів з метою уникнення обов'язку пояснення законності джерел походження коштів на його придбання (Сахно Р. І.).

3.12. Суддя (кандидат на посаду судді) причетний до зловживання процесуальними повноваженнями чи правами, незалежно від, того чи встановлені ці зловживання судом.

Бангалорські принципи поведінки суддів містять обов'язок суддів ставитися до своєї посади як до поважної та почесної та докладати всіх зусиль для підтримки та подальшого розвитку довіри до судової системи. Суддям слід брати до уваги, що заохочення та підтримка високих стандартів поведінки суддів є безпосереднім обов'язком судових органів кожної держави.

На думку ГРД, суддю, який допускає серйозне зловживання процесуальними повноваженнями чи правами не можна назвати таким, що вживає заходів для розвитку довіри до судової системи. Навпаки, такі дії можуть підірвати довіру до суду як конкретного постраждалого громадянина, так і негативно вплинути на довіру до суду з боку суспільства загалом.

На практиці ГРД затвердила один висновок за цим Індикатором у межах процедури кваліфікаційного оцінювання суддів на відповідність займаній посаді. Підставою для затвердження висновку щодо судді Попревича В. М. за цим Індикатором стало ухвалення суддею рішення про зміну запобіжного заходу на більш м'який без належного повідомлення прокурорів та адвокатів потерпілих.

3.13. Суддя (кандидат на посаду судді) відмовився пояснити, ухилився від відповіді, щоб спростувати інформацію, яка стосується його, має значний суспільний інтерес та істотно впливає на авторитет правосуддя, або вчинив інші дії, які негативно впливають на авторитет правосуддя, та не доклав зусиль для усунення негативних наслідків цих дій.

У більшості випадків підставою для затвердження висновку за цим Індикатором стало порушення суддею законодавчо встановленої заборони на зайняття адміністративної посади більш як два строки поспіль. Відповідні обмеження були внесені до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» у 2014 році. Вони були спрямовані на усунення навіть теоретичної можливості зловживань з боку суддів, які обіймають адміністративні посади, а їх реалізація була однією з необхідних умов відновлення довіри до судової влади.

Однак багато суддів залишилися на адміністративних посадах, незважаючи на законодавчу заборону (Бабенко В. М., Борцова А. А., Бровченко В. В.). Для виправдання цих дій судді використовували тлумачення, відповідно до якого обмеження щодо можливості зайняття адміністративної посади понад два строки підряд поширюється лише на відносини, що виникли після ухвалення змін до законодавства у 2014 році. Іншим популярним способом обходу законодавчо встановлених обмежень було короткотермінове покидання суддею адміністративної посади (зазвичай на кілька днів) та подальше балотування на чергові два строки.

ГРД вважає, що явна спроба обійти положення закону, щоб залишитися на адміністративній посаді, є проявом недоброчесної поведінки. Вона суперечить суспільному запиту на оновлення судової влади й може свідчити, що суддя докладає недостатньо зусиль до того, щоб, на думку розсудливої, законослухняної та поінформованої людини, його поведінка була бездоганною (стаття 3 Кодексу суддівської етики).

Слід зауважити, що під час конкурсу до Верховного Суду ГРД повідомляла про порушення суддею вимог законодавства щодо зайняття адміністративної посади понад строки, встановлені законом, у вигляді інформації (див. інформація щодо Шаповала М. М.). Однак, ознайомившись з рішенням ВККС щодо визнання Шаповала М. М. таким, що не підтвердив здатності здійснювати

правосуддя в Касаційному адміністративному суді у складі Верховного Суду, ГРД погодилася з позицією Комісії, що така поведінка свідчить про недотримання суддею критеріїв доброчесності та професійної етики.

Іншою поширеною підставою для висновку за цим Індикатором є невжиття суддею дій для спростування негативної інформації про себе, яка має значний суспільний інтерес та істотно впливає на авторитет правосуддя.

ГРД усвідомлює, що на суддю не можна покласти обов'язок відстежувати та спростовувати будь-яку негативну інформацію про себе у ЗМІ або в мережі Інтернет. Проте суддя все ж повинен реагувати у випадках, коли звинувачення є настільки серйозними, що можуть вплинути на авторитет правосуддя загалом. Зокрема, такою компрометуючою інформацією, яка кидає тінь на правосуддя, є повідомлення про оголошення судді підозри у вчиненні злочину. З огляду на відсутність будь-якої публічної реакції судді щодо обставин, які стали підставою для підозри, ГРД затвердила висновки щодо Коваленка О. В., Мінаєва І. М. та інших.

КРИТЕРІЙ 4. ДОТРИМАННЯ ЕТИЧНИХ НОРМ

4.1. Суддя (кандидат на посаду судді) допускав порушення правил етики в професійній діяльності чи в особистому житті, наприклад, ображав учасників процесу, інших осіб чи здійснював невинуватий тиск на них, порушував права журналістів, допускав неетичне спілкування з ними, не виконував або недоброчесно виконував свої батьківські / сімейні обов'язки, зокрема намагався зменшити їх обсяг через суд шляхом удаваного позову, домовленого з іншою стороною, допускав грубі порушення правил дорожнього руху, використовував бланк суду для листування в особистих цілях, поширював завідомо неправдиву інформацію тощо.

Відповідно до Бангалорських принципів поведінки суддів дотримання етичних норм, демонстрація дотримання етичних норм є неодмінною

частиною діяльності судді, а поведінка судді має відповідати високому статусу його посади.

На практиці ГРД затверджувала висновки за цим Індикатором як у випадках неналежної поведінки судді під час виконання суддівських обов'язків, так і у зв'язку з серйозним порушенням правил етики в приватному житті.

Найчастіше підставою для висновку, пов'язаною з професійною діяльністю судді, ставала неетична поведінка у судовому засіданні. Зокрема, підставою для висновку щодо судді Васалатія К. А. стало порушення суддею обов'язку поважати честь і гідність усіх учасників цивільного процесу і здійснювати правосуддя на засадах їх рівності перед законом і судом незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мовних та інших ознак, а також утримуватися від висловлювань, які можуть завдати шкоди авторитету судді та судової влади.

Також у кількох випадках ГРД затверджувала висновок з мотивів некоректної поведінки судді щодо журналістів. Так, підставою для висновку щодо судді Білінської Г. Б. стала відмова від інтерв'ю у грубій, зневажливій формі. При цьому ГРД врахувала, що суддя обіймала адміністративну посаду голови суду, тобто за законом на неї були покладені представницькі функції, у тому числі з інформування громадськості про діяльність суду.

Підставою для висновку у зв'язку з грубим порушенням правил етики в приватному житті найчастіше ставало керування суддею автомобілем у стані алкогольного сп'яніння незалежно від того, чи був суддя притягнутий до юридичної відповідальності. Зокрема, ГРД затвердила висновок щодо судді Осташа А. В., незважаючи на те, що суддя уникнув адміністративної відповідальності через недоліки складеного протоколу про вчинення адміністративного правопорушення.

Інші приклади порушення цього Індикатора відповідно до практики ГРД:

- 1) безпідставне перешкоджання здійсненню фіксації відкритого судового засідання технічними засобами (Васильюк Т. В., Дашутін І. В.);
- 2) вчинення дій, що містять ознаки домашнього насильства (Іванчулинець Д. В.);
- 3) участь у бійці, погрози поліції (Кошова О. В.);

- 4) ухилення від виконання сімейних обов'язків (Чернобай О. В.);
- 5) поширення символіки тоталітарних режимів у соціальних мережах (Мірошниченко О. В.);
- 6) висловлювання про винність особи до винесення вироку (Юрченко С. О.);
- 7) повідомлення недостовірних відомостей з метою приховання ймовірного порушення закону суддею (Зеленський В. В.).

4.2. Суддя (кандидат на посаду судді) вчинив корупційне або пов'язане з корупцією правопорушення.

Відповідно до пункту 3.1 Бангалорських принципів поведінки суддів судді повинні демонструвати бездоганну поведінку навіть під кутом зору стороннього спостерігача. Очевидно, що вчинення суддею корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення не є прикладом такої поведінки.

На практиці підставою для висновку за цим Індикатором у всіх випадках стало вчинення суддею діяння, що містить склад адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією. При цьому ГРД затверджувало висновок незалежно від того, чи суддя був притягнутий до адміністративної відповідальності. Наприклад, підставою для затвердження висновку щодо судді Бичковського Є. Л. став встановлений судом факт несвоєчасного подання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Водночас суддя не був притягнутий до адміністративної відповідальності у зв'язку із закінченням строків для накладення адміністративного стягнення.

4.3. Суддя (кандидат на посаду судді) допустив академічну недоброчесність, наприклад, від свого імені використав результати чужої наукової чи творчої праці.

Відповідно до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» обмеження щодо виконання суддями іншої (окрім суддівської) оплачуваної роботи не поширюється на наукову, викладацьку або творчу діяльність. Однак зрозуміло, що при зайнятті такою діяльністю суддя має не допускати поведінки, що може скомпрометувати його особисту репутацію та кинути тінь на високий статус посади судді загалом. Поза сумнівом, до-

пущення суддею академічної недоброчесності (плагіату) є саме такою діяльністю.

Прикладом використання цього Індикатора на практиці є висновок щодо судді Кукоби О. О. ГРД виявила, що в авторефераті на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук у 2015 році суддя використав запозичення з іншого автореферату, написаною іншою особою у 2011 році.

4.4. Суддя (кандидат на посаду судді) використав свій статус для задоволення своїх інтересів або інтересів інших осіб або дозволив своїми діями чи бездіяльністю іншим особам скористатися його статусом для отримання незаконних вигод чи безпідставної і несправедливої переваги.

Відповідно до Бангалорських принципів поведінки суддів діяльність судді має відповідати високому статусу його посади. З цього принципу випливає, що суддя не може використовувати свій високий статус для задоволення своїх особистих інтересів і так само не повинен дозволяти використовувати цей статус іншим особам для отримання несправедливих вигод чи переваг.

Переважно ГРД бере до уваги цей Індикатор тоді, коли суддя використовував свій статус з метою особистого збагачення, зловживаючи перевагами, які він надає. Зокрема, у багатьох випадках підставою для застосування для цього Індикатора ставали дії, спрямовані на отримання та подальшу приватизацію службового житла (у таких випадках ГРД кваліфікувала дії судді за кількома Індикаторами одночасно).

У кількох випадках підставами для затвердження висновку стало наявність у ГРД обґрунтованого сумніву щодо використання суддею або його близькими родичами особистих знайомств судді для отримання несправедливих переваг. Зокрема, з цих підстав ГРД затвердила висновок щодо судді Чванкіна С. А. Так, ГРД встановила, що суддя звернувся з майновим позовом до суду, у якому працював та обійма адміністративну посаду голови суду. Того ж дня суд відкрив провадження у справі, а ще за 4 дні ухвалив заочне рішення у справі, повністю задовольнивши позов судді, незважаючи на те, що відповідно до закону суд узагалі не мав права розглядати цю

справу. Заважаючи на характер цих подій, ГРД переконана, що вони не могли відбутися без використання суддею Чванкіним С. А. свого впливу на суддів суду, який він очолював.

4.5. Суддя (кандидат на посаду судді) безпідставно не задекларував своєчасно своє майно чи члена сім'ї, що є ліквідним активом, дохід, або значно занижив його обсяг і (або) вартість, або безпідставно не подав інформацію для декларування членом сім'ї.

Відповідно до пункту 4.7 Бангалорських принципів поведінки суддів суддя повинен бути обізнаним про свої особисті матеріальні інтереси та вживати розумних заходів з метою отримання інформації про матеріальні інтереси членів своєї родини.

З цього принципу, зокрема, випливає, що суддя повинен правдиво декларувати майно, що належить як йому особисто, так і членам його родини.

На практиці порушення саме цього Індикатора найчастіше стає підставою для висновку про невідповідність судді критеріям доброчесності та професійної етики. Інформацію про його порушення ГРД отримує різних джерел. Наприклад, джерелом інформації про порушення може служити порівняння даних майнових декларацій за різні роки, інформація з єдиного державного реєстру речових прав на нерухоме майно (щодо нерухомого майна, що належить судді та членам його родини), інформація, що міститься у суддівському досьє (зокрема, щодо наявності довіреностей на розпорядження майном), дані щодо майнових спорів за участі судді чи членів його родини з Єдиного державного реєстру судових рішень тощо.

ГРД затверджує висновок про невідповідність судді (кандидата на посаду судді) критеріям доброчесності як щодо майна, яке перебуває у власності, так і щодо майна, що перебуває у користуванні судді чи членів його родини.

Наприклад, підставою для висновку щодо судді Гладія С. В. стало недекларування ним незавершеного будівництва на належних йому земельних ділянках у жодній з декларацій особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. У цьому випадку джерелом інформації про порушення стало

використання сервісу «google maps», який дає змогу відстежити наявність об'єктів нерухомого майна на земельних ділянках.

У багатьох випадках підставою для висновку ставало недекларування майна, що перебувало у користуванні. Так, висновок щодо судді Волдінера Ф. А. ухвалений у зв'язку з тим, що суддя не задекларував майно, яке використовувала дружина судді для здійснення підприємницької діяльності. ГРД встановила, що дружина судді кілька років отримувала дохід від підприємницької діяльності за основним видом «Діяльність ресторанів, надання послуг мобільного харчування», зверталася до виконавчого комітету Луцької міської ради щодо встановлення режиму роботи пабу «Олдскул» та повідомляла про крадіжку з цього пабу. Водночас жодного об'єкта нежитлової нерухомості, який використовувався для ведення бізнесу, суддя не задекларував.

Важливо, що порушення правил декларування стають підставою для висновку лише у випадку, якщо незадеклароване майно є ліквідним активом. У разі недекларування суддею майна, що має невисоку вартість, ГРД обмежується наданням ВККС інформації про такий факт.

Значна частина висновків за цим Індикатором зумовлена наявністю обґрунтованого сумніву щодо вартості майна, задекларованого суддею. Джерелом такого сумніву, як правило, стає порівняння даних про вартість аналогічного майна на спеціалізованих сайтах з купівлі-продажу нерухомості, автомобілів чи іншого майна. У разі, якщо ціна задекларованого майна значно відрізняється від мінімальних пропозицій на спеціалізованих сайтах, ГРД висловлює сумнів у тому, що справжня ціна відповідає задекларованій. Цей підхід застосовується як при купівлі, так і при продажу майна за ціною значно нижчою / вищою за ринкову.

Прикладом використання цього підходу на практиці є висновок щодо судді Бабенка В. М. Так, відповідно до майнових декларацій судді за 2014 та 2015 роки йому та членам сім'ї (дружині та доньці) по 1/3 кожному належала на праві власності квартира в м. Черкаси площею 190,7 кв. м. У 2016 році ця квартира була відчужена лише за 124 100,00 грн (еквівалент близько 5 тис. дол. США), що є ціною, значно нижчою за ринкову. Натомість у 2017 році дружині судді вдалося придбати автомобіль Toyota Camry 2013 року випуску за 187 000 грн (еквівалент близько 7 тис. дол. США), тоді як, відповідно до даних спеціалізованого сайту з продажу авто, модель такої

марки такого року випуску повинна була коштувати принаймні втричі дорожче.

4.6. Суддя (кандидат на посаду судді) безпідставно допустив значні розбіжності у відомостях, поданих у майнових деклараціях за різні або ті самі періоди.

Так само, як і попередній, цей Індикатор пов'язаний з обов'язком судді правдиво декларувати своє майно та вживати розумних заходів для того, щоб бути обізнаним з майновими інтересами членів своєї сім'ї. Фактично він є субсидіарним до Індикатора 4.6 щодо правдивого декларування майна і використовується тоді, коли джерелом інформації про неправдиве декларування є розбіжності в поданих суддею майнових деклараціях за різні або ті самі періоди.

Часто підставою для застосування цього Індикатора ставали суттєві розбіжності між даними паперових декларацій про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру (до 2015 року включно) та даними електронних декларацій особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування (з 2015 року). Хоча форма декларації, її зміст, відповідальність за порушення у декларуванні зазнали значних змін, велика частина даних обох декларацій лишилися порівнюваними. При цьому ГРД враховує, що після введення електронного декларування правове навантаження на це поняття не змінилось. Подаючи як паперову, так і електронну декларацію, підписуючи її, суддя погоджувався, що показав у ній правдиві (у тому числі повні) відомості. Таким чином, суттєві розбіжності між даними декларацій дозволяють зробити висновок, що принаймні в якійсь із декларацій (паперовій чи електронній) були зазначені недостовірні відомості.

Прикладом застосування цього Індикатора у зв'язку з розбіжностями між даними електронних та паперових декларацій є висновок щодо судді Гирили І. М. Так, у 2015 році суддя задекларувала право власності чоловіка на квартиру у м. Тернополі та кілька земельних ділянок. Цю інформацію суддя не вказувала в паперових деклараціях про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру за різні роки. В іншому випадку висновок щодо судді Білінської Г. Б. заснований на розбіжності між майном, задекларованим у паперовій та електронній декларації за той самий період (2015 рік). Ці роз-

біжності зумовлені тим, що суддя вказала різний склад сім'ї в паперовій та електронній декларації.

У практиці ГРД наявні також випадки надання висновку у зв'язку з розбіжністю в даних декларацій однієї форми (паперової чи електронної). Зокрема, суддя Дзюба О. А. з 2017 року почав декларувати нерухомість дружини, придбану у 2014 році. Однак у щорічних деклараціях особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за 2015 та 2016 роки про наявність цього майна суддя не повідомляв.

4.7. Суддя (кандидат на посаду судді) не вжив достатніх заходів для з'ясування майнового стану осіб, стосовно яких він повинен подати декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави чи місцевого самоврядування, внаслідок чого вказав неправдиву (у тому числі неповну) інформацію.

Цей Індикатор спрямований на перевірку дотримання суддею (кандидатом на посаду судді) обов'язку вживати усіх розумних заходів для з'ясування майнового стану осіб, стосовно яких він зобов'язаний подати майнову декларацію. Він є субсидіарним до Індикатора щодо правдивого декларування майна (4.6) і використовується у випадках, коли порушення правил декларування зумовлене некоректним записом майна, що перебуває у власності (або на іншому майновому праві) члена сім'ї особи, яка подає декларацію.

На практиці ГРД використовує цей Індикатор як у випадках, коли суддя мав змогу самостійно перевірити наявність майна, що підлягає декларуванню (наприклад, через запит до державного реєстру речових прав на нерухоме майно), так і у випадках, коли для отримання відповідної інформації слід було звернутися до члена сім'ї (наприклад, щодо майна, яке перебуває у користуванні членів сім'ї).

Зокрема, підставою для висновку щодо судді Павлуся О. С. стало недекларування суддею квартири, що належить дружині судді на праві спільної сумісної власності. Інформацію про недекларування ГРД отримала, перевіrivши відповідності у Єдиному державному реєстрі речо-

вих прав на нерухоме майно. Таку ж інформацію міг отримати і суддя, звернувшись з відповідним запитом.

Підставою для висновку щодо судді Гайдаш В. А. стало недекларування автомобіля марки Mazda 6, яким користувався чоловік судді. Висновок щодо наявності користування автомобілем ГРД зробила у зв'язку з дворазовим притягненням чоловіка судді до адміністративної відповідальності за порушення правил дорожнього руху на автомобілі марки Mazda 6 протягом звітного року. З огляду на наявну інформацію ГРД зробила висновок, що суддя не вжила достатніх заходів для з'ясування інформації про майно, що перебуває у користуванні членів сім'ї.

Хоча переважно ГРД затверджує висновок про недекларування майна, базуючись на інформації з офіційних джерел, на практиці є випадки, коли висновок був ухвалений з огляду на інформацію, поширену у ЗМІ. Так, наприклад, підставою для висновку щодо кандидата на посаду судді Верховного Суду Поляк О. І. стала інформація про те, що чоловік судді користується годинником, вартість якого становить більш як 40 тис. доларів США і який не був показаний у декларації. Після ознайомлення з відповідною інформацією, врахування її змісту та наданих ілюстрацій у ГРД виник обґрунтований сумнів у тому, що кандидат правдиво задекларувала своє майно та вжила всіх розумних заходів для з'ясування інформації про майновий стан членів своєї сім'ї.

4.8. Суддя (кандидат на посаду судді) не пояснив переконливо джерела походження ліквідного майна, витрат, отриманих благ (його, членів сім'ї чи близьких осіб) і/або легальні доходи, на думку розсудливого спостерігача, викликають сумніви щодо достатності для набуття такого майна, здійснення таких витрат, отримання благ.

Відповідно до статті 126 Конституції України однією з підстав для звільнення судді з посади є порушення обов'язку підтвердити законність походження майна. Також згідно з пунктом 4.7 Бангалорських принципів поведінки суддів суддя має бути обізнаним зі своїми матеріальними інтересами та вживати розумних заходів для того, щоб бути обізнаним з матеріальними інтересами своєї родини.

При застосуванні цього Індикатора ГРД виходить з того, що термін родина є ширшим, ніж коло осіб, щодо яких особа зобов'язана подавати декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Такий підхід зумовлений поширеною в Україні практикою оформлення майна на родичів (найчастіше такими є батьки або повнолітні діти декларанта) з метою ухилення від декларування. Відповідно, на думку ГРД, у разі, якщо близькі до судді особи набувають майно або роблять подарунки на суму, яка значно перевищує їх доходи, суддя повинен докласти зусиль для розвінчування сумнівів у походженні відповідного майна. ГРД дотримується позиції, що ненадання суддею відповідних пояснень негативно впливає на авторитет судової влади і, є прикладом поведінки, яка не відповідає критеріям доброчесності і професійної етики.

Прикладом застосування цього підходу на практиці є висновок щодо судді Алданової С. О. Відповідно до викладених у висновку обставин мати судді, яка є пенсіонеркою, у 2011 році придбала елітну нерухомість у м. Києві, орієнтовна вартість якої на сьогодні становить понад 5 млн грн. Відповідно до інформації, наведеної у суддівському досьє, офіційні доходи матері судді збули незначними і не могли пояснити придбання такої коштовної нерухомості.

У деяких випадках недостатність коштів на придбання майна ГРД встановлювала шляхом порівняння даних декларацій поданих суддею. Так, підставою для висновку щодо судді Бабія С. О. стала недостатність коштів на придбання авто марки Toyota CH-R 2018 року випуску. ГРД встановила, що розмір коштів, отриманих родиною судді у рік купівлі авто, був меншим за його вартість, натомість заощадження судді відповідно до даних декларації зросли. За таких умов офіційно задекларованих суддею коштів не могло бути достатньо для купівлі автомобіля.

4.9. Суддя (кандидат на посаду судді) або пов'язана з ним особа отримала майно, дохід або вигоду, легальність походження яких, на думку розсудливого спостерігача, викликає обґрунтовані сумніви (безпроцентна позика у значних розмірах на шкоду позикодавцю, отримання у подарунок, безкоштовне користування або зі значною знижкою ліквідного майна, отримання ліквідного майна від власника, щодо якого немає підтверджень легальності доходу для придбання такого майна, заниження вартості такого майна тощо).

Цей Індикатор також пов'язаний з перевіркою дотримання обов'язку бути обізнаним зі своїми матеріальними інтересами та інтересами членів своєї родини.

ГРД констатує недотримання цього Індикатора у випадку отримання суддею подарунка (як правило від родичів), у той час як їхні офіційні доходи не дають можливість пояснити походження коштів на здійснення коштовних подарунків.

Наприклад, підставою для надання висновку щодо судді Кваші А. В. стало отримання чоловіком судді коштовного подарунка від свекра на суму 900 тис. грн. Під час співбесіди суддя вказала, що після смерті бабусі її чоловіка залишилися чималі кошти, виручені від продажу земельної ділянки площею 0,23 га в Київській області, і саме ці кошти стали частиною цінного грошового подарунка. Водночас суддя не змогла назвати членам ВККС під час співбесіди ані ціну продажу цієї земельної ділянки, ані дату вчинення відповідного правочину, так само не змогла надати жодних документів на підтвердження реальності його вчинення. Суддя також не змогла переконливо пояснити джерела походження коштів на неодноразову купівлю коштовних автомобілів членами її сім'ї.

Також ГРД використовує Індикатор у випадку, коли наявні в судді або у членів його родини доходи не дозволяють пояснити придбання коштовного майна. У такому випадку ГРД, як правило, кваліфікує поведінку судді за кількома Індикаторами (найчастіше використовуються Індикатори 4.6, 4.9, 4.10).

4.10. Суддя (кандидат на посаду судді) отримував службове житло внаслідок зловживань або приватизував квартиру, яка була надана як службова, наприклад, штучно збільшив кількість зареєстрованих членів сім'ї; за наявності власного житла зареєструвався в гуртожитку; оформив власне нерухоме майно на родичів; отримав у такий спосіб другу-третю квартиру; отримав квартиру, приватизував її і одразу продав; отримав квартиру як службову і вчинив дії для її приватизації, зокрема вивів з числа службових.

Відповідно до пункту 4.9 Бангалорських принципів поведінки суддів суддя не має використовувати чи дозволяти використовувати авторитет власної посади для досягнення особистих інтересів судді, членів його родини чи інших осіб.

На переконання ГРД, цей принцип слід застосувати і у випадках, коли суддя використовував пільги (преференції), які надає посада судді, для особистого збагачення та усупереч меті, з якою такі преференції були надані.

Так, Закон України «Про судоустрій і статус суддів» з 2010 року гарантує право судді лише на службове житло, до того ж лише у випадку, якщо суддя потребує поліпшення житлових умов. Виведення квартири з фонду службового житла вимагає його поповнення для забезпечення житлом інших осіб, які потребують службове житло. А це означає, що таке житло забирається від багатодітних сімей, вразливих категорій населення, військовослужбовців тощо, які багато років перебувають у черзі на отримання житла. Таким чином, використання суддею свого статусу для отримання у власність житла, наданого з метою службового використання, є прикладом поведінки, яка не відповідає критеріям доброчесності та професійної етики.

Прикладом застосування цього Індикатора на практиці є висновок щодо судді Гриців В. М. Відповідно до викладених у висновку обставин, у 2012 році чоловік судді, будучи суддею Верховного Суду України, отримав на себе та трьох членів своєї родини (включно з суддею) службову квартиру площею 128,9 кв. м. у м. Києві та приватизував її через три місяці після отримання. На думку ГРД, така приватизація відбулася з порушенням як норм законодавства, так і етичних норм.

Зокрема, відповідно до декларації родинних зв'язків судді Гриціва М. І., його дружина – суддя Гриців В. М. – з 2002 року постійно працює суддею у м. Львові. Дочка з 2010 по 2016 роки працювала у Львівському окружному адміністративному суді. Син з 2008 року і дотепер працює в органах прокуратури у м. Львові. Однак в усіх них з 13.13.2012 зареєстрованим місцем проживання є м. Київ. Очевидно, що причиною такої реєстрації є штучне створення необхідних умов для отримання службової квартири великої площі. У будь-якому випадку, ці члени родини не могли постійно проживати у вказаній квартирі, а отже, їх реєстрація там суперечить вимогам законодавства і базується на недостовірних відомостях. Недостовірні дані про постійне проживання судді та членів її сім'ї надавались і під час приватизації цієї квартири. Так, відповідно до довідки Дочірнього підприємства «Дарниця-1» № 56 від 14.05.2014 у квартирі мешкали всі члени сім'ї судді. А відповідно до довідки ЛКП «Під Голоском 410» № 655 від 28.04.2014 усі члени сім'ї, які були зареєстровані у м. Львові на пр. Чорновола, 13.11.2012 вибули до м. Києва. Очевидно, що дані і першої, і другої довідки не відповідають дійсності.

За таких умов ГРД вирішила, що суддя Гриців В. М. спільно зі своїм чоловіком узяла участь у приватизації службового житла шляхом зловживань. На переконання Ради, така поведінка не може вважатися бездоганною під кутом зору розсудливого спостерігача та є такою, що суперечить критеріям доброчесності та професійної етики.

4.11. Суддя (кандидат на посаду судді) порушив вимоги щодо несумісності, наприклад, не передав права на управління своєю часткою в господарському товаристві.

Відповідно до статті 54 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» перебування на посаді судді несумісне із зайняттям посади в будь-якому іншому органі державної влади, органі місцевого самоврядування та з представницьким мандатом. Перебування на посаді судді також несумісне із наявністю заборони такій особі обіймати посади, щодо яких здійснюється очищення влади в порядку, визначеному Законом України «Про очищення влади».

Суддя не може поєднувати свою діяльність із підприємницькою, адвокатською діяльністю, обіймати будь-які інші оплачувані посади, вико-

нувати іншу оплачувану роботу (крім викладацької, наукової чи творчої), а також входити до складу керівного органу чи наглядової ради підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку.

Закон встановлює також 1 інші обмеження щодо суміщення посади судді з іншими видами діяльності.

У кількох випадках безпосередньою підставою для висновку стала виявлена несумісність судді займаній посаді у зв'язку з недотриманням вимог, визначених Законом України «Про очищення влади». Так, у висновку щодо судді Лісовської О. В. ГРД встановила, що суддя брала участь у переслідуванні учасників мирних протестів під час Революції Гідності, а пізніше звільнила їх на підставі закону «Про недопущення переслідування та покарання осіб з приводу подій, які мали місце під час проведення мирних зібрань, та визнання такими, що втратили чинність, деяких законів України». Такі дії відповідно до пункту 13 частини 2 статті 3 Закону України «Про очищення влади» є такими, що підпадають під критерії люстрації з наслідком у вигляді заборони протягом десяти років обіймати посади, щодо яких здійснюється очищення влади (зокрема, і посаду судді).

ГРД також виявляла порушення вимог щодо несумісності, непов'язаних із Законом України «Про очищення влади». Зокрема, підставою для висновку щодо кандидата на посаду судді Верховного Суду Островича С. Е. стали такі обставини. Відповідно до інформації, що міститься у суддівському досьє, 04.04.2007 кандидата було призначено першим заступником голови Державної податкової адміністрації України розпорядженням Кабінету Міністрів України № 133-р, підписаним Прем'єр-міністром України Януковичем В. Ф. 27.02.2008 кандидата було звільнено з цієї посади за власним бажанням згідно з розпорядженням Кабінету Міністрів України № 341-р, підписаним Прем'єр-міністром України Тимошенко Ю. В. У той же часовий період кандидат продовжував перебувати на посаді судді Київського апеляційного господарського суду. ГРД не виявила будь-яких записів у трудовій книжці щодо тимчасового нездійснення повноважень судді. За таких обставин ГРД констатувала порушення кандидатом вимог щодо несумісності.

4.12. Суддя (кандидат на посаду судді) не реагував на відомі йому випадки недоброчесної або неетичної поведінки колег, покривав таку поведінку або відомі йому факти протиправної діяльності суддів, працівників суду, адвокатів, працівників органів правопорядку, нехтуючи відповідальністю не лише за свою поведінку, а за діяльність системи правосуддя загалом.

Відповідно до положень статей 1–3 Кодексу суддівської етики суддя має докладати зусиль з метою зміцнення віри громадян у чесність, незалежність, неупередженість та справедливість суду. Він не має прав використовувати своє посадове становище в особистих інтересах чи в інтересах інших осіб та не повинен дозволяти цього іншим. Крім того, суддя має докладати всіх зусиль до того, щоб, на думку розсудливої, законослухняної та поінформованої людини, його поведінка була бездоганною.

Одним із проявів недотримання цих вимог є не реагування на випадки недоброчесної або неетичної поведінки у разі, якщо судді про неї відомо.

Зокрема, з цих підстав ГРД затвердила висновки щодо суддів Октябрського районного суду м. Полтави Шевської О. І. та Антонова С. В. Відповідно до викладених у висновку обставин, компетентні органи (НАЗК, ВРП, РСУ) встановили здійснення систематичних протиправних дій голови Октябрського районного суду м. Полтави Струкова О. М. щодо однієї з суддів цього суду Гольник Л. В. При цьому іншим суддям Октябрського районного суду м. Полтави не лише було відомо про таку поведінку, своїми діями вони сприяли її покриттю та продовженню. За таких умов ГРД вирішила, що судді не доклали належних зусиль зміцнення для віри громадян у чесність, незалежність, неупередженість та справедливість суду.

Ще одним прикладом застосування цього Індикатора є висновок щодо судді Гончарука В. М., який тривалий час виконував обов'язки Голови уманського районного суду Черкаської області. Відповідно до даних аудиту діяльності керівника апарату Уманського міськрайонного суду Черкаської області, проведеного Державною судовою адміністрацією України, було встановлено 48 365 випадків внесення недостовірних даних в систему автоматизованого документообігу, що свідчить не лише про систематичну участь у розгляді справ неповноважних суддів,

а й про ймовірне винесення ними неправосудних рішень. Зважаючи на систематичність та тривалість порушень, а також на те, що голова суду відповідно до закону зобов'язаний контролювати діяльність керівника апарату суду, ГРД констатувала наявність обґрунтованого сумніву в тому, що суддя знав про таку незаконну практику, однак не вживав заходів з її припинення.

КРИТЕРІЙ 6. СТАРАННІСТЬ

6.1. Суддя (кандидат на посаду судді) допускав вочевидь недбале оформлення документів (рішень, ухвал чи інших документів, пов'язаних із здійсненням суддею професійної діяльності; документів, поданих на участь у конкурсі / для проходження оцінювання тощо).

Бангалорські принципи поведінки судді відносять «компетентність та старанність» до критеріїв, які є необхідними вимогами для виконання суддею своїх обов'язків.

На думку ГРД, у випадках, якщо суддя допускав вочевидь недбале оформлення документів, його не можна назвати таким, що відповідає необхідним для судді вимогам.

При цьому ГРД враховує, що будь-якій людині, зокрема і судді, властиво помилятися. Не будь-яка помилка, навіть очевидна, автоматично означає, що суддя не має достатнього рівня старанності чи компетентності. Водночас у випадках, коли такі помилки є грубими, систематичними, призводять до порушення закону та впливають на авторитет судової влади, – вони є підставою для затвердження висновку про невідповідність судді критеріям добросовісності та професійної етики.

У більшості випадків безпосередньою підставою для затвердження висновку за цим Індикатором стало ухвалення суддею рішень російською мовою. Зокрема, ці обставини стали підставою для висновку щодо судді [Бабічевої Л. П.](#), яка ухвалила 53 судові рішення російською мовою в кримінальних справах після набуття чинності закону, який явно виключав таку можливість.

У кількох випадках підставою для висновку стало явно недбале оформлення судового рішення. Так, підставою для висновку щодо судді [Хвіц Г. Й.](#) стало те, що суддя принаймні у двох постановках про закриття провадження за відсутністю складу адміністративного правопорушення за частиною першою статті 130 КУпАП (керування транспортним засобом у стані алкогольного сп'яніння) не навела мотивувальну частину рішення.

Також у практиці ГРД є випадки, коли підставою для висновку стало недбале оформлення інших документів. Зокрема, підставою для висновку щодо кандидата на посаду судді Верховного Суду [Сірої А. В.](#) стало те, що вона не зазначила в анкеті суттєву інформацію про свою трудову діяльність.

6.2. Суддя ігнорував практику Європейського суду з прав людини, наприклад, застосовував для обмеження права на мирні зібрання радянський указ про порядок проведення мирних зібрань після набуття статусу остаточного рішенням Європейського суду з прав людини у справі «Веренцов проти України».

Відповідно до пунктів 6.3–6.4 Бангалорських принципів поведінки судді суддя повинен вживати заходів для розширення своїх знань; суддя повинен бути в курсі відповідних змін до міжнародного законодавства, включаючи міжнародні конвенції та інші документи, що встановлюють норми у сфері прав людини.

Таким чином, якщо суддя ігнорує цей обов'язок, ухвалює рішення усупереч сталій практиці Європейського суду з прав людини, його відповідність критерію «компетентність та старанність» перебуває під сумнівом.

В усіх випадках підставою для висновку стало ігнорування суддею практики Європейського суду з прав людини щодо права на мирні зібрання. Зокрема, підставою для висновку щодо судді [Мойсюка М. І.](#) стало використання ним указу Президії Верховної Ради СРСР «Про порядок організації і проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій в СРСР» для виправдання обмеження мирних зібрань усупереч рішенням Європейського суду з прав людини у справі «Веренцов проти України», який чітко виключив можливість використання указу для цієї мети.

При цьому ГРД врахувала, що суддя, обіймаючи посаду у вищому суді, повинен був знати про наявність такого знакового для практики рішення. Його ігнорування, на думку ГРД, свідчить про те що суддя допустив принаймні грубу недбалість при вирішенні справ щодо обмеження права на мирне зібрання.

6.3. Суддя (кандидат на посаду судді) допускав судову тяганину, зокрема, якщо це призвело до порушення розумних строків з метою надання учаснику справи процесу фактичних переваг, наприклад, здійснити дії, які унеможливають виконання рішення чи позбавлять його предмета, уникнути відповідальності тощо.

Відповідно до пункту 6.6 Бангалорських принципів поведінки судді суддя повинен виконувати свої обов'язки, включно з винесенням рішень, розумно, справедливо та з достатньою швидкістю. Таким чином, до обов'язків судді входить організація свого часу в такий спосіб, щоб не допускати надмірну судову тяганину.

При цьому ГРД усвідомлює, що фізичні можливості людини обмежені. В умовах, коли національна судова система відчуває гостру нестачу суддівських кадрів, відповідальність за судову тяганину повинна наставати лише у випадках, коли вона зумовлена недобросовісним ставленням до виконання суддівських обов'язків.

На практиці єдиною підставою для ухвалення висновку за цим Індикатором ставав недобросовісний розгляд суддями справ про вчинення адміністративного правопорушення за статтею 130 КУпАП (керування транспортним засобом у стані алкогольного сп'яніння). Так, зокрема, однією з підстав для висновку щодо судді Васалатія К. А. стало призначенням на справу до розгляду поза межами строків притягнення до адміністративної відповідальності, внаслідок чого особа навіть теоретично не могла бути притягнутою до відповідальності за свої дії. В іншому випадку у висновку щодо судді Чуприни А. П. ГРД звернула увагу на те, що суддя систематично розглядає справи про вчинення адміністративного правопорушення за статтею 130 КУпАП одразу після завершення строків притягнення до адміністративної відповідальності та закриває справи на цій підставі. Під кутом зору

зовнішнього поінформованого спостерігача, такі дії судді можуть видаватися навмисними і такими, що підривають довіру до суду.

6.4. Суддя допустив порушення принципу гласності і відкритості, наприклад, заборонив проведення аудіозапису у відкритому судовому засіданні, а після 28.03.2015 також відеозапису портативними технічними засобами. Суддя (кандидат на посаду судді), здійснюючи повноваження розпорядника публічної інформації, перешкоджав доступу до публічної інформації.

Відповідно до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» гласність та відкритість судового процесу є однією із засад організації судової влади в Україні. Пункт 3.2 Бангалорських принципів поведінки суддів також вказує на те, що «недостатньо просто чинити правосуддя, потрібно робити це відкрито для суспільства».

На практиці ГРД затверджувала висновки у зв'язку з порушенням принципу гласності в таких випадках:

- 1) заборона аудіо-, відеофіксації судового розгляду;
- 2) обмеження доступу до публічної інформації з боку суддів, що обіймають адміністративні посади;
- 3) приховування судових рішень, що мають бути у відкритому доступі;
- 4) безпідставне видалення із зали судового засідання до початку відкритого судового розгляду.

Прикладом застосування Індикатора через заборону аудіофіксації судового розгляду є висновок щодо судді Телепенька А. Д. Розглядаючи справу у відкритому засіданні, цей суддя вимагав припинити аудіофіксацію судового засідання, незважаючи на те, що чинна на той час редакція Закону України «Про судоустрій і статус суддів» передбачала право сторін та інших осіб, присутніх на засіданні, на таку фіксацію.

У кількох випадках безпосередньою підставою для затвердження висновку стало обмеження доступу до публічної інформації. Так, суддя Венгерчук А. О., перебуваючи на адміністративній посаді голови суду, двічі відмовила в наданні

доступу до публічної інформації щодо надання копій своїх майнових декларацій, посилаючись на відсутність дати та підпису особи, що подала такий запит. Дії судді явно суперечили законодавству, оскільки вимога щодо підписання стосується письмової форми, у той час як запит на доступ до публічної інформації був поданий в електронній формі.

Підставою для застосування Індикатора щодо судді Бутенко М. В. стало незабезпечення опублікування текстів ухвал у справах щодо учасників Революції Гідності. Імовірним мотивом для цього могло слугувати бажання уникнути перевірки, передбаченої законами України «Про відновлення довіри до судової влади в Україні» та «Про очищення влади».

Ще одним прикладом застосування Індикатора є висновок з мотивів безпідставного перешкодження особі у відвіданні відкритого судового засідання. Так, суддя Данилова М. В., з'ясувавши, що особа є журналістом, наказала їй покинути залу судових засідань, незважаючи на те, що в цій залі саме мав розпочатися відкритий судовий розгляд у резонансній справі щодо забудов поблизу Софії Київської.

6.5. Суддя, не перебуваючи на робочому місці (був закордоном, на навчанні, на тимчасово окупованій території тощо), ухвалював судові рішення.

Згідно із статтями 1 та 3 Кодексу суддівської етики суддя повинен бути прикладом неухильного додержання вимог закону і принципу верховенства права, присяги судді, а також дотримання високих стандартів поведінки з метою зміцнення довіри громадян у чесність, незалежність, неупередженість та справедливість суду. Суддя має докладати всіх зусиль до того, щоб, на думку розсудливої, законослухняної та поінформованої людини, його поведінка була бездоганною.

Чинне українське законодавство не передбачає можливості ухвалення судового рішення поза приміщенням суду, за винятком рішень, ухвалених на виїзному судовому засіданні. Таким чином, ухвалення судового рішення поза робочим місцем є прикладом незаконної поведінки, яка є підставою для висновку про невідповідність судді критеріям доброчесності та професійної етики.

Прикладом застосування цього Індикатора є висновок щодо судді Городецької Л. М. Так, відповідно до інформації з суддівського дос'є, суддя проходила періодичне навчання в національній школі суддів та отримала відповідний сертифікат. При цьому в час, коли суддя згідно з документами була на навчанні, вона винесла п'ять судових рішень. Наведені обставини, на думку ГРД, свідчать про те, що суддя безпідставно отримала сертифікат про проходження навчання (оскільки фактично не перебувала на навчанні або перебувала не в повному обсязі) або повідомила неправдиву інформацію в судових рішеннях.

6.6. Суддя невчасно виготовляв судові рішення чи передавав їх для оприлюднення, якщо це було систематично та умисно або стосувалося рішень у справах Майдану, резонансних справах, а також тих справах, де судді чи іншим особам не вигідно, щоб рішення стало публічним.

Забезпечення відкритого доступу до судових рішень є важливою складовою принципу гласності та відкритості судового процесу. Відповідно до Закону України «Про доступ до судових рішень» усі судові рішення в Україні є відкритими та підлягають оприлюдненню в електронній формі після їх виготовлення та підписання (за винятком інформації, яка за рішенням суду щодо розгляду справи в закритому судовому засіданні підлягає захисту від розголошення).

Таким чином, неоприлюднення або невчасне оприлюднення судових рішень є серйозним порушенням принципу гласності та відкритості судового процесу, а участь судді в цих діях є прикладом поведінки, що не узгоджується з критеріями доброчесності і професійної етики.

Як правило, ГРД затверджувала висновок за цим Індикатором у випадках, коли були обґрунтовані підстави вважати, що неоприлюднення або не своєчасне оприлюднення судових рішень було умисним. Так, підставою для висновку щодо судді Бурлаки О. В. стало майже півторарічне зволікання з оприлюдненням рішення у справі щодо учасника Революції Гідності. На думку ГРД, це могло бути зумовлено прагненням судді уникнути перевірок, передбачених законами України «Про відновлення довіри до судової влади в Україні» та «Про очищення влади».

ГО «Фундація ДЕЮРЕ»
www.dejure.foundation
info@dejure.foundation
+380 050 841 90 04